

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

številka 2015 / 2

KOLOFON

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida
letnik 14, številka 2 / 2015
ISSN 1854-4096

Izhaja 4-krat letno v elektronski in zvočni obliki in je brezplačna.

Spletna stran: <http://www.zveza-slepih.si/rikoss/>

Izdaja: [Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)

Odgovorni in tehnični urednik: [Marino Kačič](#)

Uredniški odbor / sodelavci: Brane But, Metka Pavšič, Jure Srebrovič, Safet Baltič, Slavica Bukovec Zupanič

V reviji se objavlja priporočila in izsledke testiranja nove specialne IKT opreme, strokovne članke o spoznanjih z relevantnih področij, možnostih za izobraževanje, delo, prosti čas, o izkušnjah v povezanosti/vključenosti, o osebnih življenjskih in delovnih izkušnjah ljudi z okvaro vida, njihovih svojcev, strokovnjakov vseh podpornih služb in drugo. Vsi prispevki so avtorizirani, avtentični in se nanašajo na področje "ljudje z okvaro vida".

=====

Avtorske pravice za prispevke, sprejete v objavo, pripadajo reviji Rikoss. Uredništvo si pridržuje pravico preurediti ali spremeniti dele besedila, če tako zahteva jasnost in razumljivost, ne da bi o tem prej obvestili avtorja. Avtorji prispevkov so odgovorni za avtentičnost besedila in svoja stališča.

© Revija Rikoss (ime, oblika in vsebina) je zaščiten z zakonom o avtorskih pravicah. Revija ali katerikoli njen del ne smeta biti razmnožena ali spremenjena v kakršni koli obliki (elektronski, zvočni, tiskani ali drugi obliki) brez predhodnega pisnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic: © Revija RIKOSS in Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.

[Domov](#) [Uredništvo](#) [Naročite brezplačen Rikoss](#)

=====

KAZALO

UVODNIK: Kaj imajo skupnega človeško oko, optometrist in pametni telefon?

Marino Kačič

AVTOPORTRET: Edi Vodeb

Rad potujem s prijatelji in spoznavam svet!

POPOTNIŠKI UTRINKI: Kako zelen je Borneo? (1. del)

Albert Kolar

INTEGRACIJA: Življenje je potrebno na novo osmisлити

(razmišljanje mame ob sinovi izgubi vida)

Slavica Bukovec Zupanič

NOVOSTI IZ INVALIDSKEGA VARSTVA: V pripravi je nov Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja

Brane But

DOBRO JE VEDETI: Staranje očesne leče - spreminjanje njenih struktur in funkcij

Matic Vogrič

PAMETNI TELEFONI: Pametni telefon slepim in slabovidnim lahko precej olajša življenje (2. del): Predstavitev aplikacije Phone (Telefon)

Safet Baltič

NAMIGI IN NASVETI: Nasveti za pospešitev delovanja mobilne naprave

Android, Kako prenosniku podaljšati avtonomijo delovanja

Brane But

OGLASNA DESKA: Posodobitev slovenske 6-točkovne brajice

Mateja Jenčič

NOVIČKE: V Skype 7.5 spremembe v delovanju s Facebookom, Televizorji tanki kot tapeta, Za večjo moč in nižjo porabo goriva v avtomobilu, Windows XP nameščen na ročni uri, Google patentiral pametne plišaste igrače

Jure Srebrovič

DODATEK: (Delo je najboljša terapija, roke so moje oči

ko bolezen postane izziv za nov začetek – Borut Sotlar)

Slavica Bukovec Zupanič

UVODNIK: Kaj imajo skupnega človeško oko, optometrist in pametni telefon?

Avtor: *Marino Kačič*

Lektoriranje: Albert Kolar

[Pošlji komentar](#)

Osnovni namen naše poljudno-znanstvene revije je prispevati k večji stopnji samostojnosti in neodvisnosti ljudi z različnimi stopnjami okvare vida in tistim brez vida. Da pa bi to lahko dosegli, je pomembno, da vsebine berejo v enaki meri slepi in slabovidni, svojci in še zlasti različni strokovnjaki, ki jim pomagajo ali odločajo v okviru socialnih ali drugih politik. S tem namenom letos revijo dopolnjujemo še z dvema vsebinama: z opisom, kako oko deluje, najpogostejše okvare in bolezni ter nekatere možne korekcije vida. Nadaljujemo pa s poglobljenim in konkretnim opisom možnosti uporabe aplikacij na pametnem telefonu, ki že zdavnaj ni več le telefon, ampak naprava, ki vključuje veliko število do sedaj ločenih in dragih pripomočkov. Najlepše pri tem pa je, da ga imamo vedno s seboj.

S prvo številko v tem letu smo začeli serijo člankov, ki bodo opisovali delovanje naših oči, njihovih najpogostejših okvar in bolezni. Pri tem nam bodo pomagali optometristi. Letos bo pisal članke na to temo Matic Vogrič, po poklicu optometrist, ki dela v Očesni optiki Vogrič in je član upravnega odbora Društva slovenskih očesnih optikov. Za uvodnik pa nam je pomagal osvetliti poklic optometrista mag. Matjaž Mihelčič, ki je predsednik Društva Slovenskih optometristov in predavatelj na Veleučilišču Velika Gorica, kjer se izvaja nam najbližji študijski program s področja optometrije.

Kakšna je razlika med optikom, optometristom in oftalmologom?

Po spletni strani <http://optometrist.si/> povzemamo, da je optometrist zdravstveni delavec, ki je specializiran za korekcijo vida. Kvalificiran je za korekcijo očesnih napak (kratkovidnost, daljnovidnost, astigmatizem...), predpisovanje kontaktnih leč, korekcijo binokularnega vida, prepoznavanje očesnih bolezni (katarakta, glavkom, konjunktivitis ...). Spozna se tudi na najnovejše trende izdelave in prilagajanja (pripasovanja) očal, korekcijskih stekel in kontaktnih leč, ter svetuje glede njihove uporabe, kar je še posebej pomembno pri progresivnih očalih, saj so tam potrebne še dodatne meritve, ki naredijo razliko med dobrimi in odličnimi očali. Pogosto se zgodi, da stranke ne ločijo med optikom, optometristom in oftalmologom. Če nekoliko poenostavimo, je optik strokovno usposobljen za izbiro in izdelavo očal, optometrist za korekcijo vida ter zaznavanje nepravilnosti na delih očesa, oftalmolog pa zdravi bolezni in operira. Medsebojno sodelovanje vseh treh je ključno do celovite oskrbe ter dobrega vida strank.

V Sloveniji so zaradi pomanjkanja optometristov njihove naloge do sedaj opravljali oftalmologi, ki pa zaradi pomanjkanja časa in natrpanih urnikov večinoma ne utegnejo izvesti kompletne korekcije vida vključno z binokularno izravnavo. Stanje se z uvedbo fakultete za optometriste na Hrvaškem hitro izboljšuje. To pomeni, da so oftalmologi manj obremenjeni in se tako lahko bolj posvetijo zdravljenju pacientov, za kar so usposobljeni. S tem kakovost celotne oskrbe vida raste. Tako naj bi se postopoma približali evropskim standardom, kjer večino primarnih pregledov vida opravijo prav optometristi.

Povzeto po <http://optometrist.si/>

Kako optometrist pomaga ljudem?

Gospod Matjaž Mihelčič je glede tega povedal: Nekdaj so ljudje potrebovali vid za preprostejše stvari kot danes. Vse več nas dela na računalniških zaslonih, naloge ki jih optometriisti opravljajo, so vse bolj specifične in zahtevne. Pomembno je, da so očala ali kontaktne leče točno določene; vsako odstopanje predstavlja stres za vidni sistem, saj se morajo oči dodatno usklajevati in iščejo optimalno ostrino. Če npr. ni vzpostavljeno ravnotežje v dioptrijskem stanju med obema očesoma, ali če astigmatizem ni točno korigiran, se očem ne uspe povsem prilagoditi. Nekdaj prisotna miselnost, da mora biti dioptrija v očalih ali kontaktnih lečah nižja, kot dejansko izmerjena, se je pokazala kot neproduktivna – prenizka dioptrija niti ne ščiti pred napredovanjem kratkovidnosti, niti ni potuha očem v smislu fizičnega prilagajanja očesnih zrkel pripomočku. Res pa je, da se oči (in še bolj možgani) na boljšo sliko hitro navadijo in ko snamemo očala, nekaj časa protestirajo.

Zadnja leta se je izkazalo, da je tudi med osebami, ki imajo težave pri branju, mnogo takšnih, ki imajo pravzaprav napako vida. Nekorigirana daljnovidnost, zlasti, če je ta le na enem očesu, ali pa nekorigiran astigmatizem, se lahko zamenjajo s simptomi disleksije. Zato je zelo pomembno, da se otroke s to diagnozo tudi napoti na natančen pregled vida. In četudi gre za pravo disleksijo, je mogoče, da ima nekdo hkrati napako vida, ki še poslabšuje stanje. Poleg očal in kontaktnih leč (če so te smiselne), ki popravijo refraktivne napake vida, je mogoče dislektikom nekoliko pomagati tudi z bralnimi ravnili in barvnimi folijami, ki spremenijo odnose pri statičnem in dinamičnem procesiranju slike med branjem ter tako olajšajo nekaterim tako mučno opravilo. Ni pa za vse ljudi ista barva optimalna in jo je potrebno preizkusiti.

Gospod Mihelčič je zaključil: Pri slabovidnih je žal pomoč z očali precej omejena. Večinoma se ta predpišejo na enak način, kot za osebe s polno ostrino vida, le postopki so nekoliko prilagojeni. Pogosto ima uporabno ostrino le eno oko in tako se tudi pri predpisu posvetimo bolj temu, pri drugem pa moramo sklepati kompromise, zlasti če gre za veliko razliko v dioptrijskih vrednostih. Pri določenih boleznih je smiseln filter, ki odreže kratkovalovno svetlobo in s tem zmanjša bleščavost ter poveča kontrast. Pri očalih za blizu moramo upoštevati, da slabovidni berejo na krajši razdalji in temu dodatno prilagodimo dioptrijo (»adicijo«) in po potrebi tudi prizme, ki omogočijo, da oči ni potrebno obračati toliko navznoter. Ta princip se obnese, če je vidna ostrina boljšega očesa vsaj 0,2 ali 0,3. Ob slabšem vidu pa je pač potrebno poseči po povečevalih drugačne vrste - lupah, e-bralnikih, teleskopih in podobno.

Kako lahko pametni telefon pomaga pri izboljšavi vida?

Dva sklopa aplikacij v pametnih telefonih lahko v določenem obsegu pomagata, če morda oči določenega posameznika ne zmorejo: en sklop je kopica aplikacij, ki informacije iz okolja povečajo (te so uporabne bolj za tiste, ki imajo slabši ali zelo slab vid) in drugi sklop aplikacij, ki informacije iz okolja identificirajo in jih pretvorijo v govor (te so uporabne bolj za tiste, ki imajo izjemno slab vid ali pa ga sploh nimajo). V preteklosti je za vsako od funkcij bila posebna naprava, ki je bila precej draga in nepraktična za prenašanje naokrog. Danes pa je mnogo pripomočkov vgrajeno v obliki aplikacij v eno samo napravo (imenovano pametni telefon), ki ga vedno nosimo s seboj.

Katere aplikacije bi lahko pomagale ljudem z okvaro vida?

Aplikacije za branje besedila

Omogočajo fotografiranje ali drugačen zajem besedila (iz tiskanega ali spletnega medija) in ga povečajo ali pretvorijo v običajno besedilo. V primeru povečanega besedila imajo aplikacije funkcije za nastavitve velikosti povečave, spreminjamo barvo besedila in ozadja, kontraste, osvetlitve in podobno. V tistih primerih, ko besedilo, ki je v obliki slike, pretvorijo v navadno besedilo, nam ga prebere bralnik zaslona na telefonu.

Aplikacije za povečavo predmetov in dogodkov v bližnji okolici

Obstajajo različne programske lupe, ki se jih lahko namesti na pametni telefon. Nekatere delujejo podobno kot običajne povečevalne lupe (direktno povečajo vsebino, v katero je telefon trenutno usmerjen), druge delujejo kot fotoaparati, ki zajame, kar želimo in potem po želji povečujemo in spreminjamo nastavitve (kontraste, osvetlitve, preobračamo oz. inverzno spreminjamo barve ipd.). Seveda pa to lahko pošljemo tudi drugim ali sebi, na primer na računalnik.

Aplikacije za identificiranje predmetov in pojavov

Specializirane aplikacije prepoznavajo specifične pojave ali predmete. Na primer bankovcev, barv, svetlobe ali predmetov iz okolice. Z aplikacijo za bankovce lahko identificiramo vrsto in vrednost bankovca. Pri aktivni aplikaciji za barve usmerimo telefon na primer na obleko, stene ali druge predmete in ta nam v hipu pove barvo le tega. Ko imamo aktivno aplikacijo za svetlobo, nam s piskanjem in spreminjanjem višine tona pove stopnjo jakosti svetlobe, medtem ko telefon obračamo v različne smeri. Tako lahko določimo tudi smer izvora svetlobe, okno ali kateri drugi izvor svetlobe. Ko je aktivirana aplikacija za prepoznavanje predmetov, slikamo katerikoli predmet iz okolja, za katerega bi želeli vedeti, kaj je, kakšne barve, oblike, materiala, kaj piše na njem (na primer steklenica, plišasta igrača, roža ali drevo). Ta pošlje fotografijo v center in v nekaj sekundah dobimo nazaj opis predmeta (barvo, obliko, material, znamko, kje predmet stoji in druge podobne informacije).

Aplikacije za čas in naravne pojave

Obstaja ogromna množica aplikacij za čas (ura, štoparica, odštevalnik časa, ura kot kukavica), koledarji, rokovniki in planerji. Aplikacije za merjenje razdalje (npr. pri hoji, teku), višine, če se povzpnejo v gore, porabe kalorij. Ali pa vzhoda in zahoda sonca ter lunine mene, prav tako drugih trenutnih nebesnih pojavov.

Aplikacije za fotografiranje in snemanje videa

Ni več večjih ovir, da ne bi mogli ljudje s slabim in tudi oni brez vida, fotografirati za praktične ali spominske potrebe. Če fotografiramo na primer ljudi, bo program povedal, koliko človeških obrazov je v fokusu, ali so vsi znotraj polja, ali je kateri le na pol v polju za fotografiranje. Samodejno ostrenje fotografije in nastavitve fokusa pa tako in tako imajo že vsi fotoaparati. Pri pregledovanju fotografij pa tudi do določene mere pomagajo z opisi (npr. ali je slika pokončna ali vodoravna, ali je preveč temna in neuporabna, koliko ljudi je na sliki in še kaj drugega). Fotoaparati pa lahko uporabimo za mnoge praktične namene, na primer fotografiramo pokvarjen del, ki bi

želeli, da ga nam popravijo. Pošljemo kolegu, mojstru in ta lahko pride z ustreznim rezervnim kosom. Ali pa nečesa ne moremo prebrati, fotografiramo in pošljemo kolegu, ki nam to naredi preko telefona. vse skupaj lahko poteka nekaj sekund.

Aplikacije za informiranje

S pomočjo tovrstnih programov lahko dobimo skoraj vse potrebne informacije, ki bi jih želeli. Na primer prihod in odhod avtobusa, ali koliko minut je še do prihoda mestnega avtobusa, kdaj prihajamo na določeno postajo. Lahko dobimo informacije o vseh odprtih lokalih, dežurnih trgovinah, bankah ali lekarnah v bližini. Televizijske in radijske napovednike kot tudi druge informacije.

Naj za zaključek odgovorimo na vprašanje iz naslova, kaj imajo skupnega človeško oko, optometrist in pametni telefon? Vsi trije lahko omogočijo oziroma pomagajo k boljšemu človeškemu vidu.

Vida že dolgo ne pojmuje več le kot izključno zaznavanje informacij z očmi, ampak kot kompleksen nevrokognitivni proces, kjer igra pomembno vlogo oko, nikakor pa ne edino. To je zlasti pomembno za tiste, ki jim oči ne delujejo najbolje. Le ti lahko kombinirajo različne oblike pridobivanja informacij, ki se jim v nevrokognitivnem procesu v možganih pretvorijo v predstavo. Podobno kot bi sicer potekala večina informacij preko očesa. V takih primerih je pomembna uporaba različnih kanalov za pridobivanje informacij. Kombinacija opisanih je lahko pomemben korak k večanju zaznave in s tem večanju samostojnosti in neodvisnosti.

Če k temu dodamo sodobna nevrokognitivna spoznanja, da so možgani plastični, to pomeni, da se lahko oblikujejo nevrnske povezave skladu s tem, v kar jih prisilimo. Predstavljajte si, da nekdo, ki sliši na eno uho, s pomočjo treninga, v katerem prisili možgane, da kompenzirajo zaznavo sluha nedelujočega ušesa, oblikuje tako, da ustvarijo stereo sluh, ki je sicer domena dveh ušes. Zakaj ne bi z razvojem tehnik »prisilili možgane« v razvoj funkcij, ki jih še ne poznamo. Da je to možno, dokazujejo nekateri neobičajni in izredni posamezniki. V zadnjem času pa tudi raziskave nevrokognitivne znanosti. A to je že tema za kak drugi članek.

[Na vrh](#)

AVTOPORTRET: Edi Vodeb

Rad potujem s prijatelji in spoznavam svet!

Lektoriranje: Brane But

[Pošlji komentar](#)

Rodil sem se leta 1947. Družina je živela v Celju. Starša sta bila delavca, živeli smo bolj skromno. V otroštvu sem imel bolj težko življenje. Zelo pogosto smo se tudi selili po mestu Celje.

Osnovno šolo sem obiskoval v Celju. Do desetega leta je bil moj vid povsem normalen, takrat pa so se začele težave zaradi glavkoma. Videl sem vse slabše. Poskušali so me sicer zdraviti, imel sem kar 15 operacij na očeh, vendar neuspešno. Zaradi vse večje slabovidnosti sem pri trinajstih letih bil še eno leto v Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani. Po končani osnovnošolski obveznosti sem se šel učiti za kovinarja (polkvalifikacija) v Center slepih in slabovidnih v Škofji Loki. Stanje vida je bilo nato vse slabše, dokler nisem pri približno triindvajsetih letih starosti popolnoma oslepel.

Ko sem bil star osemnajst let, sem se zaposlil pri Libeli v Celju. Delal sem v proizvodnji na tekočem traku, in sicer na šivalnem stroju za embalažo. Moram reči, da sem svoje delo na tekočem traku opravljal zelo kvalitetno, celo nadpovprečno, kljub svoji hudi okvari vida oziroma slepoti. Problem zame je predstavljalo predvsem gibanje po tovarni, ko sem npr. moral iti v skladišče po material in se vrniti nazaj do delovnega mesta. Tudi drugače sem se v Libeli dobro počutil, medosebni odnosi so bili dobri in nisem čutil kakšnega zapostavljanja ali poniževanja zaradi svoje slepote.

Po osmih letih dela v Libeli sem šel v Center slepih in slabovidnih v Škofjo Loko na prekvalifikacijo za telefonista. Po zaključeni prekvalifikaciji sem se zaposlil kot telefonist v Gorenju v Velenju, kjer sem se počutil dobro, nisem imel nobenih težav, delo telefonista sem rad opravljal in mi je bilo všeč. V Gorenju sem bil zaposlen vse do svoje upokojitve. Upokojil sem se pred dvajsetimi leti in to pod rednimi pogoji, skupaj prišteti leti zaradi slepote sem izpolnil pogoj polne delovne dobe 40 let.

Leta 1960, ko sem šel v Zavod za slepo in slabovidno mladino, sem se včlanil v Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Celje, torej sem član že 55 let. Skoraj 50 let sem že aktiven v naši organizaciji slepih in slabovidnih: skoraj ves čas sem bil član izvršnega odbora, član raznih komisij idr. Pred dvajsetimi leti sem postal predsednik Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Celje in to sem ostal vse do sedaj (z dveletno prekinitvijo). Pri Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije sem bil več mandatov član skupščine, dva mandata pa član upravnega odbora, kar pa sem pred kratkim spet postal.

Sem poročen, iz prvega zakona imam enega sina. Z ženo sva si postavila manjšo, skromno, vendar zelo prijetno hišico v Šmartnem v Rožni dolini pri Celju. Žena opravlja dela okoli hiše brez moje pomoči, jaz pa precej pomagam pri različni gospodinjstkih in drugih delih znotraj hiše.

Že v mladosti sem se v prostem času skoraj deset let ukvarjal z gledališčem, bil sem amaterski igravec v kulturno-umetniškem društvu Zarja Trnovlje pri Celju. Z igrilstvom

v amaterskem gledališču sem se zelo rad ukvarjal in imam na ta čas zelo lepe in prijetne spomine. Kar dolgo bi lahko pripovedoval o različnih dogodkih in doživetjih na odru in okoli njega, tudi komičnih, povezanih z mojo slepoto. Kot amaterski igralec sem bil dokaj uspešen, tako sem tudi prejel Linhartovo značko.

Pred okoli tridesetimi leti pa sem začel ukvarjati z zanimivo aktivnostjo, ki jo opravljam še danes in to zelo rad. Začel sem se ukvarjati z organizacijo najrazličnejših izletov, potovanj in letovanj za naše slepe in slabovidne člane, po čemer sem med slepimi in slabovidnimi verjetno tudi najbolj poznan. Večkrat smo prečesali vso bivšo Jugoslavijo, precej pa je bilo potovanj in tudi letovanj po drugih državah (Malta, Nizozemska, Poljska Češka, Slovaška, Nemčija, Italija idr.). S tem delom nameravam nadaljevati vse dotlej, dokler bo za to med našimi člani interes. Za zdaj kaže, da še kar vztraja, kar me zelo veseli. V veliko zadovoljstvo mi je, da so udeleženci z mojo organizacijo zadovoljni in da se imamo prijetno.

Povedati pa še moram kaj o svojem soočanju in spopadanju z računalnikom. Pred kakimi tremi leti sem se okorajžil in začel delati z računalnikom, kar več let so me morali prepričevati, da sem premagal odpor oziroma strah pred to zverino. Šele potem, ko sem spoznal, da lahko delam tudi brez brajeve vrstice, torej samo s pomočjo sintetizatorja govora, sem se odločil in se začel učiti. Tega sem zelo vesel, saj mi omogoča samostojno in neodvisno pisanje elektronskih pisem, njihovo sprejemanje in branje, torej komuniciranje s pomočjo računalnika.

Sedaj največ časa porabim za delo predsednika na celjskem medobčinskem društvu slepih in slabovidnih, kjer imam tudi največ prijateljev. To delo zahteva kar precej časa, angažiranja in energije. Delal bom še tako dolgo, dokler bom mogel oziroma mi bo dopuščalo zdravje, ali pa kakor dolgo me bodo potrebovali. Veliko naših članic in članov je prizadevnih, radi delajo, so aktivni, je pa tudi nekaj takih, ki preveč čakajo, da bi jim kaj padlo z neba, sami zase pa kar ničesar ne storijo.

[Na vrh](#)

POPOTNIŠKI UTRINKI: Kako zelen je Borneo? (1. del)

Avtor: *Albert Kolar*

Urejanje rubrike in lektoriranje: Metka Pavšič

[Pošlji komentar](#)

Naj takoj na začetku povem, da sam nimam težav z vidom. Zakaj torej pišem v časopis, ki ga ustvarjajo in je namenjen slepim in slabovidnim? Zato, ker sem z njimi povezan že nekaj desetletij, vse od leta 1981, ko sem na svojem prvem delovnem mestu na Inštitutu Jožef Stefan pomagal vzpostaviti računalniško vodeno tiskanje v brajici, že nekaj let pa si prizadevam z jezikovnim pregledom prispevati k lepšemu slovenskemu jeziku v reviji Rikoss. Ker sem zadnja leta nekaj potoval, in to v revnejše ter bolj odročne predele tega planeta, sem bil povabljen, da o tem nekaj napišem. Čeprav si nikoli niti v sanjah nisem želel obiskati teh krajev, sem sprejel izziv in si šel v družbi 7 do 11 prijateljev širit obzorje.

Britanskemu ministrskemu predsedniku iz druge polovice 19. stoletja, Benjaminu Disraeliju, pripisujejo naslednji rek: »Najboljše, kar lahko naredite drugim, ni, da z njimi delite svoje bogastvo, temveč da jim razkrijete njihovega.« Tega načela se skušam držati tudi na potovanjih. Nanje se skorajda ne pripravljam. Med tuje ljudi pridem kot nepopisan list papirja in vsrkavam: vtise, odnose med njimi, besede, zvoke, obraze, naravo, okolje, posnamem veliko fotografij. Na ljudi in naravo v gostujoči deželi skušam kar se da malo vplivati, spoštujem jih in njihov način življenja. Drugi del potovanja, zame nič manj pomemben, se začne po vrnitvi domov, ko urejam vtise in fotografije s poti. Na karti in s pomočjo spleta skušam ugotoviti, kje sem zares bil in kaj točno sem videl. Prepoznavam kraje, živali, rastline, z imeni in naslovi opisujem slike, da bi jih lahko delil s tistimi, ki jih niso imeli priložnosti videti. Vse to bogastvo je treba deliti, škoda bi ga bilo držati samo zase.

Starejša znanka mi je rekla po vrnitvi: »Na Borneu si bil? Ali niso tam Muslimani? Ni bilo nevarno?« Res so, v veliki večini so Muslimani, in ne, ni bilo nevarno. Mošej je tam kot cerkvic po naših gričih, le da so praviloma skromnejše. Tudi največje in mogočne v mestih kažejo, ko jih pogledaš od blizu, da niso ravno brezhibno vzdrževane. A nihče nam ni ničesar vsiljeval in nobenega razloga ni bilo, da bi se tujec počutil nezaželenega ali celo ogroženega.

Borneo leži na robu južnega kitajskega morja in je tretji največji otok na svetu, velik za tri nekdanje Jugoslavije in z okrog 20 milijoni prebivalcev. Otok je razdeljen med tri države: Malezijo in Brunej na severu, spodnji dve tretjini z imenom Kalimantan pa pripadata Indoneziji. V dobrih dveh tednih, kolikor smo mi potovali, se ne da videti vsega. Za pot smo uporabljali vsa mogoča prevozna sredstva. Do otoka seveda z letali, osemkrat pa smo leteli tudi na notranjih progah, da bi hitreje premostili ogromne razdalje zelenega otoka, v notranjost prepredenega ne s cestami, temveč s širokimi blatnimi rekami, ki so na pogosto poplavnem območju edina prevozna prometna pot v notranjost. Nato pa z avtobusi, tovornjaki, kombiji, avtomobili, skuterji, ladjami, čolni, kanuji, praviloma skrajno stisnjeni. Mestni avtobusi so poceni, a stari in skromni, nekateri razpadajoči, a domači potniki na njih bolj čisti in urejeni od nas, popotnikov. Veliko skromnejših hiš je zaradi občasnih poplav na lesenih pilotih, ponekod so prava mostišča, cela naselja, kot Ayer v brunejskem glavnem mestu. Nekaj večjih mest leži na obalah morja ali večjih rek. Nizkocenovni notranji letalski prevozniki nudijo za nekaj deset evrov razmeroma solidne storitve. Letala so novejša, čista, le pristanki so nekoliko trši, kot smo vajeni pri nas. Morda imajo premalo

izkušenj. Ljudje pa so prijazni, ne le običajni ljudje, ki so nam, belcem, odstopali prednost v vrsti na carini in pred blagajno samopostrežnih trgovin, tudi uradniki in policaji niso nič vzvišeni. Nek policaj, z delovnim mestom na letališču, je prišel iz pisarne in za roko kar nekaj časa vodil okrog po letališki stavbi triletno deklico v živobarvnih oblačilih. Videti je bil kot ponosen očka.

Denar imajo v treh državah na Borneu različen. Malezijci imajo ringgite, ki smo jim mi rekli kar ringloji. Brunejski sultan ima na vseh bankovcih in kovancih brunejskega ringgita, ki mu rečejo tudi dolar, svojo podobo. Denar je živopisnih barv in novejši bankovci so plastični. V vlažnem tropskem okolju je tak denar najbrž bolj obstojen. Z menjavo ni bilo posebnih težav, razen v Indonezijskem Kalimantanu. Na letališču menjalni tečaj ni bil dober, za evro sploh ne, a tudi ameriške dolarje so odkupovali po različnih tečajih, odvisno od velikosti bankovcev. Tako smo sklenili, da bomo glavnino denarja menjali kasneje na banki. Na manjših letališčih, kot je tisto v Melaku, menjalnic ni, pravzaprav ničesar ni. Ko smo okrog poldneva prispeli z najbrž enim redkih, če ne edinim letalom tistega dne, je bilo na parkirišču kar nekaj avtomobilov in par taksijev. Nismo šli s prvim, ki se je ponudil, a kasneje, ko so naložili potnike, ki so jih prišli iskat, so se naenkrat vsi porazgubili. Dva prodajalca hrane sta naložila ostanke neprodanega živeža in posodo na mopeđa ter se odpeljala domov. Šihta je bilo za ta dan konec. Ostali smo sami, brez hrane in nikjer nobene možnosti prevoza v bližnje mesto. Robin, motor naše skupine, je naprosil lastnika nekega skuterja, da ga je vzel s seboj do mesta, od koder se je čez kake pol ure vrnil po nas s tovornjačkom. S kovčki smo se skobacali nanj in posedli po kesonu ter upali, da se še nekaj minut ne bo ulilo iz temnih oblakov, ki so nas prišli obiskat. Naša Klara, ki je nekaj dni kasneje, s pršutom, ki ga je prinesla od doma, med nami proslavila svoj 75. rojstni dan, prav tako. Kako jo občudujem, ko je kljub letom še vedno čila in zdrava, odločna in radovedna, rada poje in fotografira, predvsem pa je Človek. Do dežja smo bili v mestu in iskali kaj za pod zob, nato na lov za banko oz. menjalnico. Našli smo kar nekaj bank, kako jih ne bi, saj so tudi v Kalimantanu razkošnejše od drugih hiš. Posedli so nas v udobne fotelje močno ohlajene čakalnice na denar, kjer so mnogi potrpežljivo čakali, da pridejo na vrsto. Mi smo prišli na vrsto pred njimi, a samo, da so nam povedali, da tujih valut ne menjajo. Nato smo iskali bančne avtomate. V Melaku jih je bilo na pretek, a takega, ki bi izplačeval s kartice Maestro, nismo našli, zato smo bili prisiljeni narediti nekaj dvigov z Mastercard. Z enim dvigom lahko pridobiš največ pol milijona rupij, kar je bilo 37 evrov, a je naša banka za to vzela še skoraj 13 evrov provizije. S težko priborjenim denarjem pa spet na tovornjaček in proti rečnemu pristanišču, od koder smo se želeli z rečno ladjico odpeljati po reki Mahakam v notranjost do Dayakov, staroselskih prebivalcev Bornea, da bi videli, kako živijo svoje odmaknjeno življenje. Po slabi uri vožnje se je tovornjaček nepričakovano ustavil, pred njim je bila cesta pod vodo. Množica ljudi v vodi in stoječi avtomobili ter številni skuterji so nakazovali, da naprej ne bo šlo. Zaskrbelo nas je, a nihče od domačinov se ni vznemirjal, tako pač je. Otroci so čofotali po razmeroma topli vodi, odrasli so vzeli spužve in umivali blato s skuterjev in redkih avtomobilov. Kmalu so bili ob nas nizki kanuji z motorji in vijakih na dolgih gredeh, katerih vozniki so že jemali naše kovčke s tovornjačka in jih prelagali na čolne, nato smo po dva na čoln prisedli še mi in se med poplavljenimi hišami in drevesi z vratolomno hitrostjo odpeljali do rečnega pristanišča. Ni kaj, fantje so bili mojstri hitre vožnje z nizkimi dolgimi lupinicami. Mošeja nedaleč od pristanišča je bila, tako kot druge hiše, kak meter visoko poplavljen. Pristal je motorni čoln in vkrcali smo se. Skupaj s kakimi šestimi domačini in voznikom smo čisto zapolnili čoln, ki ga je potiskala močna 200-konjska Yamaha. Za kovčke je bilo komaj dovolj prostora, nahrbtnike smo imeli v naročju in dirka proti toku po nekaj sto metrov široki blatni deroči reki s pretokom preko 2000 m³/s se je začela. Reka je proti nam nosila vse, kar je na poplavljenih

bregovih nepritrjenega doseгла, med drugim tudi številna drevesna debela. V prijetnem pozno popoldanskem soncu se jim je voznik čolna s slalomom spretno izogibal, a fotografirati se skoraj ni dalo. Prehitro je šlo in čoln je spredaj v ritmu dvigovalo in pribijalo nazaj na valovito reko in nas z njim vred. Spet se je pooblašilo in ulilo, tako da so spustili ponjave ob straneh, da bi bili potniki in prtljaga manj mokri. Edini brisalec stekla ni deloval, zato je voznik kljub močnemu vetru molil glavo ven ob strani in še naprej vozil slalom med velikimi debli. Nato se je še stemnilo in žaromet je brlel pred steklom, skozi katerega se ni nič videlo. Po štirih urah nemirne vožnje in neudobnega sedenja na mestu, brez stranišča in hrane, smo, na srečo brez nezgode, končno pristali v nekem zaselku ob reki, ki je bila tam že pol ožja. Po ozki mokri brvi smo pri brleči luči z negotovimi koraki šli s čolna na kopno, vsak s svojo prtljago v rokah in na hrbtu. Dve naši sopotnici sta nekje stopili malo mimo in se nekoliko zmočili, nato smo prišli do hiše nad reko, kjer oddajajo prenočišča. Za nas devet so imeli na voljo pet ozkih podpovprečnih ležišč po nadpovprečni ceni. Ko smo se ob 22. uri še obotavljali, nam je samozavestni lastnik zabrusil, da lahko gremo boljše prenočišče iskat tudi kam drugam. Čeprav upanja na uspeh skoraj ni bilo, se je Robin odpravil na lov in našel. Nobenega razkošja sicer, a prenočili smo. Ker smo izvedeli, da nekaj turistov iz Evrope že par dni čaka na prevoz naprej proti Dayakom, kamor pa zaradi neprestanega dežja nihče ni vozil, smo se naslednje jutro sklenili vrniti. Ko smo zgodaj zjutraj čakali na prevoz v pristanu ob reki, so se mimo nas vile reke osnovnošolcev in dijakov, ki so jih pobirali čolni in ladje ter jih odvažali proti šolam, kdove kam. Presenečeni smo se spraševali, od kod so se vzeli v takem številu. Nekateri so se mimogrede še umili v kalni reki in vanjo opravili potrebo v »kecil kamar« oz. majhni sobici, kot rečejo stranišču. Otroci v šolskih uniformah so bili videti čisti in urejeni. Jeziki na Borneu so si podobni. Jezik oz. bahasa, malezijska in indonezijska, sta kot dve narečji istega jezika. Vsi pišejo v latinici, kar močno olajša branje, v Maleziji srečamo kot drugojezične še napise v kitajskih pismenkah, zaradi znatnega deleža kitajskega prebivalstva, v islamsko najbolj pravovernem Bruneju še arabsko, sicer pa niso ravno večji tujih jezikov. V Malezijskem delu (Sabah in Sarawak) nekaj ljudi govori angleško, kar ne čudi glede na dejstvo, da so bili pod angleškimi kolonialnimi gospodarji, v Indonezijskem Kalimantanu pa veliko manj. Ljudje so nas radovedno opazovali, nekateri so prosili, če se smejo slikati z nami. Turistov praviloma niso vajeni, a niso kazali nobenih znakov zavračanja. Mladi fantje so ponekod pozdravljali s »Hello Mister, how are you?« Za Slovenijo ne vedo, če pa smo povedali, da smo iz Evrope, so vprašali, če iz Nizozemke. Nizozemci so bili nekoč njihovi kolonialni gospodarji, zato si Indonezijci pod belcem predstavljajo Nizozemca in gospodarja. Uslužno, skoraj preveč, so se vedli do nas. Ob tem je treba povedati nekaj o nosanih ali nosatih opicah, ki izvirajo prav z Bornea. Obiskali smo jih v tropskem gozdu v narodnem parku Tanjung Puting, kjer smo se družili tudi z orang-utani (kar pomeni dobesedno gozdni človek). Nosanom, ki se jim reče tudi proboscis monkey (*Nasalis larvatus*), dolgonosa opica ali bekantan, Malezijci rečejo tudi monyet belanda, kar bi rekli po angleško Dutch monkey ali nizozemska opica. Vprašali boste, zakaj bi se opici, ki je domorodna na Borneu, reklo nizozemska. Odgovor je v tem, da so Malezijci slišali Indonezijce v preteklosti pripominjali, da imajo te opice prav tako velike nosove in trebuhe kot njihovi kolonialni gospodarji – Nizozemci.

Nazaj nas je vozil isti voznik z istim čolnom. Ni bilo bistveno udobneje, spet ta dež in spuščene ponjave, v temni notranjosti močan vonj po bencinu, sicer pa manj nevarno, saj smo debela v vodi prehitevali, ne več srečevali. Malo čez poldne smo pristali na istem mestu, kjer smo prejšnji dan polni nemirnega pričakovanja začeli, olajšani za mukoma zbrani denar za prevoz, a na nek način srečni, da smo se živi in

zdravi vrnil. Bila je pustolovščina, ki se ni končala, kot smo načrtovali, a lahko bi se tudi slabše.

V prihodnji številki Rikossa pa boste izvedeli več o zeleni barvi otoka.

[Na vrh](#)

INTEGRACIJA: Življenje je potrebno na novo osmisliti

(razmišljanje mame ob sinovi izgubi vida)

Avtor: *Slavica Bukovec Zupanič*

Lektoriranje: Albert Kolar

[Pošlji komentar](#)

V naši drugi zgodbi vam predstavljamo družino osemletnega Damijana, ki s svojima staršema in desetletno sestro Valentino živi v Ljubljani. Damijan je vključen v 3. razred na Zavodu za slepo in slabovidno mladino. Prvi razred je obiskoval v domači šoli, nato pa se je pred slabima dvema letoma celotni družini čez noč življenje postavilo na glavo. Damijan je namreč zbolel za možganskim tumorjem in posledično od tega tudi oslepel. Zaradi tako velike in nenadne spremembe sta se starša odločila za prešolanje v Zavod in, kot pravita, tega nikakor ne obžalujeta. Čeprav še čas ni v celoti opravil svoje vloge ranocelnika, se je mamica Veronika prijazno odzvala našemu povabilu ter spregovorila o tem, kako je kljub veliki bolečini našla dovolj pozitivne energije zase, za otroka in za celotno družino.

Vprašanje: »Glede otrok smo vsi starši zelo občutljivi, ker želimo za njih prav vse najboljše. A se na žalost zgodi, da trešči kot strela z jasnega neba, da otrok zboli in da je ogroženo celo njegovo življenje. Kakšna vprašanja, koliko zakajev, skratka kako ste vse to doživljali?«

Odgovor: »Damijan je bil do bolezni in posledične slepote zdrav otrok. Zdravnika skorajda ni potreboval. Novica o njegovi bolezni nas je sredi brezskrbnih počitnic resnično udarila kot strela z jasnega. Slabe novice so se vrstile ena za drugo. Moje prvo spoznanje je bilo, da se vsakdo s takšnimi preizkušnjami spopada na drugačen način in da je potrebno pustiti in dopustiti, da po svoje predela bolečino in se sooči sam s sabo.

Ker sem bila ves čas z Damijanom v bolnici, sem se trudila biti pozitivno naravnana. Nisem želela, da bi čutil mojo negotovost, zaskrbljenost, tesnobo. Imela sem srečo, da sem s pomočjo domačih in prijateljev, ki so nam ves čas stali ob strani in nas spodbujali, to bolečino ubesedila. Zakajem sem se izogibala, ker ne ponujajo rešitev. Razmišljala sem v smeri, kaj zdaj, kako naprej. Na novo je potrebno osmisliti zakonski odnos in odnose v družini, si postaviti prioritete. Vmes sem doživela večjo krizo. Začel me je spodjedati strah pred izgubo. Noči brez spanca. V tisti najgloblji temi sem si rekla, da če obstaja v meni strah, je tam tudi moč, da ta strah premagam. Pri tem mi je pomagala vera, da sem svoje življenje na novo osmislila.«

Vprašanje: »Vam je ob Damijanovi izgubi vida bilo znano karkoli o življenju slepih in slabovidnih oseb?«

Odgovor: »Meni življenje slepih ni bilo nepoznano, saj sem se večkrat srečevala z njimi. V Španiji imam zelo dobrega prijatelja, ki je slep in dela na šoli za videče. Z njegovo pomočjo sem se naučila, kako pomagati slepim. V šoli, kjer delam, smo pred leti imeli slepo učenko, kar je bil za vse učitelje, ki smo jo poučevali, poseben izziv. Te življenjske izkušnje mi pomagajo, da Damijana in njegove potrebe lažje razumem, da ne delam namesto njega stvari, ki jih zmore sam. Zame so bili najtežji prvi dnevi, ko sva se vrnila iz bolnice, saj je zelo težko gledati, da se otrok, ki je prej brezskrbno tekal po hiši, zaletava v podboje, da mora tipati stvari, ki jih je prej videl. Sčasoma, ko sem se na to navadila, mi je postalo najpomembnejše, da kot starš poskrbim, da

postane čim bolj samostojen, da se v življenju ukvarja s stvarmi, ki ga zanimajo in da je v prvi vrsti zadovoljen sam s sabo.«

Vprašanje: »V novo nastalih okoliščinah človek potrebuje ustrezno strokovno pomoč. Kako je bilo s tem v vašem primeru in kje ste dobili največ potrebnih informacij?«

Odgovor: »Prve informacije smo dobili na Pediatrični kliniki, na Kliničnem oddelku za otroško hematologijo in onkologijo, kjer se je Damijan zdravil. Tam so mu omogočili, da je obiskoval bolnišnični pouk. Čeprav učiteljica ni usposobljena za poučevanje slepih, se je potrudila in priskrbela ustrezen material, da je Damijan začel razvijati čute, ki jih zdaj potrebuje. Z njihovo pomočjo smo navezali stik z Zavodom za slepo in slabovidno mladino, ki nam je zelo pomagal pri nadaljnjih usmeritvah. Več težav smo imeli s Centrom za socialno delo ter z Zavodom RS za šolstvo, ki med drugim skrbi za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. S pomočjo Zavoda za slepo in slabovidno mladino ter z lastno iznajdljivostjo smo uspeli urediti Damijanov status ter dodatek za nego otroka. Od omenjenih dveh služb bi pričakovala veliko več človeškega odnosa in empatije.«

Vprašanje: »Kaj se je z Damijanovo izgubo vida najbolj spremenilo v življenju vaše družine?«

Odgovor: »V hiši posebnih prilagoditev ni bilo potrebno narediti. Trudimo se, da mu stvari ne premikamo, da jih lažje najde, in da jih ne odlagamo vsevprek. Na srečo je Damijan zelo natančen in urejen, ima zelo dober pregled nad tem, kje pušča stvari. Sam poskrbi, da je postelja vedno postлана, da so obleke pripravljene, enako tudi šolske stvari. To nam zelo olajša dnevno rutino. Največja sprememba je, da sam ne more nikamor, da potrebuje spremstvo. Ko hodimo po mestu, se trudimo uporabljati belo palico. Na ta način sam oceni, kakšna je ovira in ga ni potrebno kar naprej opozarjati. Pri igrah so potrebne prilagoditve. Priskrbeli smo si določene pripomočke (karte, zvenečo žogo ...), tako da Damijan lahko karta, igra nogomet, se pelje s kolesom, skirojem, plava, smuča.«

Vprašanje: »Vaša otroka sta Damijanovo izgubo vida doživljala vsak po svoje. Menite, da se je Damijan pri tej starosti že zavedel, kaj pomeni ta sprememba za njegovo prihodnost? Kako je to sprejel, je okrog tega postavljaj veliko vprašanj?«

Odgovor: »Gotovo je, da si želi, da bi ponovno videl. A nam do zdaj ni postavljaj veliko vprašanj. Morda tudi za to, ker smo se sprti o tem pogovarjali in mu nismo nič prikrivali. Damijan je izredno pogumen in se vsi od njega učimo.

Do določene mere se zaveda, da sedaj njegovo življenje ni enako prejšnjemu. Ne razmišlja pa o svoji prihodnosti v smislu študija, službe, ustvarjanja družine in o težavah, ki bi jih zaradi slepote lahko v prihodnosti imel. Je zelo vesel, odprt in družaben otrok. Rad počne stvari, ki jih počnejo drugi otroci, rad je navihan, uspešen. Zelo rad zmaguje in je izjemno vztrajen. Ta lastnost je prav občudovanja vredna. Ve, da je drugačen, a v vsakdanjem življenju se ukvarja s podobnimi stvarmi kot njegovi vrstniki.«

Vprašanje: »Kako je vse to doživljala Valentina, se je njeno obnašanje do bratca kakorkoli spremenilo?«

Odgovor: »Prepričana sem, da je bilo za njo na nek način najtežje. Valentina ga ima izjemno rada in skupaj počneta stvari enako kot prej. A globoko v njej je bolečina,

zakaj Damijan ne vidi. Na srečo mi je takrat, ko ji je bilo najtežje, to zaupala in sva se pogovorili. Zato se trudimo, da tudi njej posvečamo čas in ji stojimo ob strani.«

Vprašanje: »Kaj pa reakcija okolice in stereotipi o slepoti? Ste doživljali pretirano pomilovanje, radovedne poglede ali kak drug neobičajen odnos, ki ga prej niste zaznali?«

Odgovor: »Sploh ne. Vsem je iskreno žal, da se je Damijanu to zgodilo in ga občudujejo, kako se je prilagodil na to, da ne vidi. Zaradi nepoznavanja slepote so nekateri v začetku v zadregi, kar je razumljivo, a Damijan poskrbi, da je led hitro prebit. Veliko ljudi nam je ponudilo konkretno pomoč. Tudi širša družina se je še bolj povezala. Zelo dobre izkušnje imava npr. z vožnjo z avtobusom, saj nama odstopijo sedež, pa še šoferji so zelo prijazni.«

Vprašanje: »Ko se je Damijan vrnil nazaj v šolske klopi, sta se z možem odločila za vključitev v Zavod za slepo in slabovidno mladino. Ste mogoče razmišljali tudi o možnosti nadaljevanja šolanja v domači šoli? Kaj je potem bilo tisto, kar je prevesilo tehtnico na zavodsko stran?«

Odgovor: »Z možem sva se od samega začetka nagibala k temu, da Damijan nadaljuje šolanje na Zavodu za slepo in slabovidno mladino. Zato se z njegovo matično šolo nismo niti pogovarjali o možnosti, da bi šolanje nadaljeval v domačem kraju. Za Zavod sva se odločila iz več razlogov. Ker se je lansko leto Damijan še zdravil, bi bilo skoraj nemogoče, da bi pouk obiskoval skupaj s svojimi sošolci. Na Zavodu pa so oddelki majhni in je s tem tudi manj možnosti za okužbe in bolezni. Poleg tega sva se zavedala, da se mora čim prej na novo opismeniti, kar so mu najlažje omogočili na Zavodu, kjer razumejo potrebe slepih in kjer so strokovnjaki za delo s slepimi. Ker se Damijan v Zavodu zelo dobro počuti, trenutno ne vidimo potrebe po menjavi.«

Vprašanje: »Ko govorimo o integraciji otrok s posebnimi potrebami, običajno pomislimo na vključevanje teh otrok v večinsko okolje. A tudi Damijan se je moral vključiti v povsem novo okolje, osvojiti drugačen način učenja, dobil nove in drugačne sošolce ... Je imel pri tem kakšne težave?«

Odgovor: »Damijan se je zelo dobro prilagodil na življenje v temi. Ima izredno dober občutek za orientacijo, zelo hitro se je znašel v brajevi celici. Brajico je spoznal v dveh mesecih. Za pisanje uporablja strojček. V šoli pa ima računalništvo, kjer ga učijo slepega tipkanja, poleg tega občasno pri pouku uporablja brajevo vrstico. Branje vadi vsak dan. Enako kot vsi njegovi sošolci, ima bralni list, na katerega zapišemo datum, ko bere in koliko časa bere. Sprva ga je branje utrujalo, zdaj pa brez težav bere tudi do pol ure. Strojček uporablja za domače naloge in že zelo hitro in rad tipka.«

Vprašanje: »Otroci se dokaj hitro navadijo na spremembe in na nove sošolce. Ima Damijan še stike z bivšimi sošolci, jih morda celo pogreša in kako ti zdaj sprejemajo Damijana? Imajo otroci po vaše manj predsodkov o slepoti kot starejše generacije?«

Odgovor: »Z bivšimi sošolci ima stike in prizna, da jih pogreša takrat, ko jih sreča. Lansko leto smo jih povabili na kolesarsko srečanje, da smo se jim zahvalili za pomoč in podporo. Nekateri ga povabijo na rojstne dneve ali pridejo na obisk s starši. Reakcije otrok so zelo različne. Nekateri ga samo opazujejo in se mu ne približajo. Potrebujemo več časa, da zberejo pogum in ga ogovorijo. Drugi takoj navežejo stik in se ne ukvarjajo z njegovo slepoto. Tretji zelo hitro začutijo, kje potrebuje njihovo

pomoč. Menim, da so te reakcije bolj pogojene z značajem in ne s starostjo.«

[Na vrh](#)

NOVOSTI IZ INVALIDSKEGA VARSTVA: V pripravi je nov Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Lektoriranje: avtor

[Pošlji komentar](#)

Predlog novega Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja je bil v javni razpravi v času od 25. maja do 8. junija 2015. Novi zakon bo nadomestil sedaj veljavni Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja iz leta 2004 (Ur. l. RS, št. 50/2004), po spremembah in dopolnitvah je bilo uradno prečiščeno besedilo objavljeno v Uradnem listu RS, št. 93/2007 (ZUNEO-UPB1).

Ključni cilj predlaganega novega zakona je zlasti dosledna uskladitev slovenskega pravnega reda s pravnim redom Evropske unije, predvsem glede organa za spodbujanje enakosti, to je zagovornika / zagovornice načela enakosti. Predlog zakona je nadgrajen še z nekaterimi izboljšavami, ki bodo prispevale k večji jasnosti in natančnosti zakonodaje ter omogočile, da posameznice in posamezniki nedvoumno razumejo, katere pravice jim pripadajo na podlagi zakona in v okviru sprejetih direktiv Evropske unije.

Bistvena novost predlaganega zakona je tako povsem nova ureditev zagovornika / zagovornice načela enakosti, ki se preoblikuje v samostojen in neodvisen organ. Statusno bo zagovornik imel položaj direktorja vladne službe, pod pristojnostjo predsednika Vlade RS, ki pa mu bo zagotovljena večja samostojnost in neodvisnost kot drugim podobnim vladnim službam.

Naslednja bistvena usmeritev predlaganega zakona je spreminjanje oziroma ustvarjanje prakse na področju nediskriminacije. V praksi se je izkazalo, da je področje diskriminacije na eni strani zelo obsežno in raznoliko, na drugi pa obstaja še veliko nerazumevanja glede koncepta diskriminacije, zaradi česar poudarek zakona ni na izrekanju sankcij oziroma glob za prekrške, temveč v osveščanju in pomoči pri preprečevanju in odpravljanju diskriminacije. Zaradi tega je zakon okrepil položaj zagovorniku, ki bo spremljal položaj in opozarjal na nepravilnosti in predvidel možnost izdajanja ureditvenih odločb s strani inšpekcij.

Novi zakon je bil tako pripravljen z namenom:

- urediti status zagovornika v skladu s pravnim redom Evropske unije,
- jasneje opredeliti pojem enakega obravnavanja in določiti oblike diskriminacije,
- jasneje določiti prepovedana ravnanja,
- jasneje določiti pristojnosti, ki jih imajo posamezni državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil v zvezi z uresničevanjem načela enakega obravnavanja,
- jasneje določiti pristojnosti, ki jih imajo posamezni državni organi v zvezi z nadzorom nad izvajanjem zakona,
- urediti možnost sodelovanja nevladnih organizacij v sodnih, upravnih in drugih postopkih v primerih zatrjevanih kršitev načela enakega obravnavanja,
- ureditev sankcioniranja sovražnega govora kot prekrška.

Namen tega zakona je zagotavljanje enakega obravnavanja oseb ne glede na njihove osebne okoliščine na različnih področjih družbenega življenja pri uveljavljanju

pravic in obveznosti ter pri uresničevanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter v drugih pravnih razmerjih.

Zakon se nanaša na ravnanje vseh državnih organov, organov samoupravnih lokalnih skupnosti, nosilcev javnih pooblastil ter pravnih in fizičnih oseb, ki morajo na vseh področjih družbenega življenja, pri svojem delovanju v razmerju do posameznikov in posameznic, zagotavljati enako obravnavanje vseh oseb, ne glede na spol, narodnost, raso ali etnično poreklo, vero ali prepričanje, invalidnost, starost, spolno usmerjenost, spolno identiteto in spolni izraz ali katero koli drugo osebno okoliščino.

Enako obravnavanje pomeni odsotnost neposredne in posredne diskriminacije zaradi katerekoli osebne okoliščine posameznika kakor tudi odsotnost kateregakoli ravnanja, ki v skladu s tem zakonom pomeni diskriminacijo.

Vir: www.mddsz.gov.si

[Na vrh](#)

DOBRO JE VEDETI: Staranje očesne leče - spreminjanje njenih struktur in funkcij

Avtor: *Matic Vogrič*

Lektoriranje: Albert Kolar

[Pošlji komentar](#)

Proces vidnega zaznavanja se prične, ko očesna leča sfokusira svetlobo, ki se od predmetov iz okolice odbija ali jo le ti oddajajo, na membrano zadnje strukture očesa, mrežnico. Leča je fleksibilna in elastična struktura, ki s spreminjanjem oblike in posledično gostote korigira dioptrijo glede na našo želeno oddaljenost, da v vsakem trenutku vidimo ostro in jasno sliko. Zmanjšanje gibljivosti leče in izgubljanje transparentnosti pripelje do znižanja vidne ostrine in posledično tudi do omejene kakovosti vsakdanjih opravil in nasploh življenjskih navad. Več o degenerativnih spremembah in vplivu procesa staranja na oko bo predstavljeno v nadaljevanju.

Oko je kompleksen organ vida, ki zaznava svetlobne signale in jih prevaja v električne impulze, ki so kasneje interpretirani kot vidni dojem v vidnem korteksu. Da bi oko opravljalo svoje funkcije, morajo biti strukture, skozi katere svetloba prodira do mrežnice, transparentne. Deli očesa, ki so pomembni za lom in kakovost svetlobe so roženica, prekatna vodica, očesna leča, steklovina in navsezadnje najpomembnejša plast, mrežnica. Svetovna zdravstvena organizacija navaja, da je po svetu kar 285 milijonov ljudi z okvarami vida, od tega slepih 39 in slabovidnih 246 milijonov (WHO 2014). Globalno je največji vzrok za slabovidnost nekorrigirana refrakcijska (lomna) napaka očesa (hipermetropija, miopija, astigmatizem), za slepoto pa je zaslužna katarakta. Približno 90 % slepih in slabovidnih ljudi prihaja iz držav tretjega sveta, kjer je zdravstveni sistem slabo urejen, kar 80 % vseh težav pa je možno preprečiti ali ozdraviti. Ker katarakta ostaja vodilni razlog slepote (47,9 %), kar predstavlja okoli 20 milijonov ljudi, bo članek posvečen tudi sivi mreni, kako nastane, kakšen je vidni dojem osebe z motnjavo leče in do česa lahko privede omenjeno stanje (WHO 2010). V razvitih državah je situacija malo drugačna, do slabovidnosti ali slepote pride največkrat zaradi diabetične retinopatije, glavkoma, degeneracija makule, roženične opacifikacije, trahom, odstopi mrežnice, hipertenzična retinopatija, retinitis pigmentosa in intrakranialna krvavitev (WHO, 2014). Cilj Svetovne Zdravstvene Organizacije je do leta 2019 zmanjšati število slabovidnih in slepih za 25 % s povečanjem števila specialistov in pridobiti nove države članice, ki bi pristopile in pomagale krovni organizaciji k izpolnitvi načrtov. Po svetu obstaja mnogo organizacij, ki vodijo podobne odprave v manj razvite države v srednji in južni Afriki ter celotna jugo-vzhodna Azija. Organizacije, ki si prizadevajo za boljši vid, so društva 20x20x20, One sight, Unite for sight, Optometry Giving Sight, Seva, Lirot in druga.

Očesna leča, latinsko lens crystallin, je transparenta bikonveksna struktura, sestavljena iz 65 % vode, ostanek predstavljajo proteini. Leži v majhni jami (fossa patellaris) med barvno šarenico in steklovino zadaj. Na polih je pritrjena s suspenzornimi vlakni ali zonulami, ki so pričvrščene na ciliarno mišico. Naloga leče je spreminjanje dioptrije s ciljem prilagajanja očesnega fokusa na določen predmet ali stvar. Leča s pomočjo zonul spremeni svojo obliko, s čimer se spremeni tudi gostota leče, ukrivljenost sprednje in zadnje površine leče in posledično tudi njene dioptrije. Stopnja spremembe ukrivljenosti površin leče je odvisna od posameznika in njegove starosti (Gullstrand 1911). Tudi teža te strukture se spreminja, pri novorojencih s pičlimi 64 mg se do starosti 80 let poveča kar do štirikrat do mase 240 miligramov. Voda ima lomni količnik svetlobe 1,33 in predstavlja dve tretjini sestave leče, a skupni

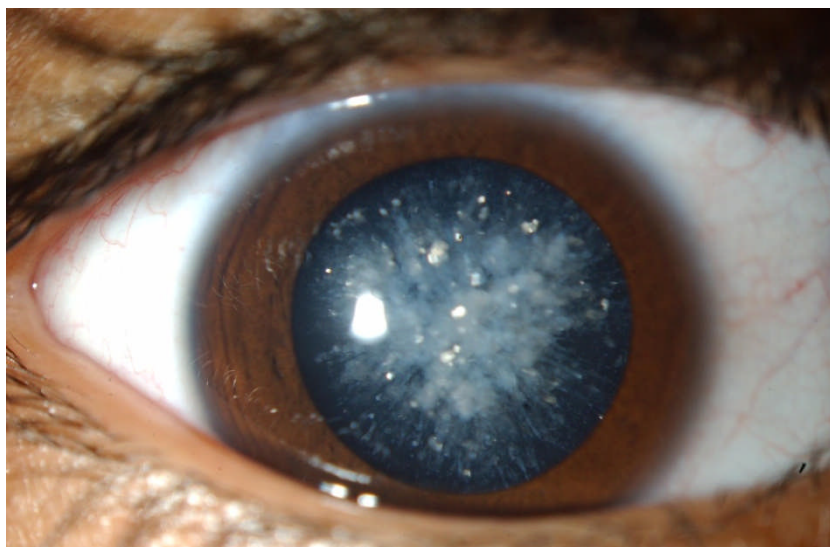
lomni indeks leče je zaradi prisotnosti beljakovin večji, 1,413, kar tudi vpliva na refrakcijsko jakost (Rapley, Pipe 2008). Leča je obdana z lečno ovojnico, tako imenovano sprednjo in zadnjo kapsulo (capsula lentis), ki je po strukturi elastična in prozorna, obenem pa predstavlja najdebelejšo bazalno membrano v telesu. Membrana je sestavljena iz posameznih epitelnih celic, preko katerih ionska črpalka vzdržuje homeostazo in bistrost leče. Te odebeljene strukture skrčijo lečo, ko pride do kontrakcije ciliarnika, pri čemer se sprosti napetost zonul. Zonule popustijo, kar povzroči izbočenje leče na polih, kjer je kapsula najtanjša. Ta proces povzroči spremembo refrakcijske moči, kar se imenuje prilagoditev ali akomodacija. Celice lečnega epitela so enoslojne, šestkotne oblike in se nahajajo samo na sprednji strani pod lečno ovojnico. Celice na ekvatorju se delijo v procesu mitoze, pri čemer je rezultat delitve celic ta, da so stare celice premaknjene proti jedru v centru, nove celice pa formirajo lečno skorjo ali korteks (Becker 1883). Med premikanjem celic proti notranjosti te izgubijo jedro in ostale organele, tako da ostanejo praktično brez metabolne aktivnosti. Stare celice se na zadnjem polu nalagajo ena na drugo in se pri teh pojavljajo tako imenovani šivi v obliki črke Y.

Starovidnost in siva mrena nista isto, ampak imata nekatere podobne karakteristike. Presbiopija ali starostna slabovidnost nastane po štiridesetem letu, ko ljudje začnejo opazovati zamegljen vid na preferenčni oddaljenosti na blizu. Po podatkih svetovne zdravstvene organizacije je bilo leta 2005 več kot milijarda ljudi starovidnih, a več kot 50 % le teh niso imeli pravilne dioptrije. Večinoma so očala dostopna samo v večjih krajih v nerazvitih državah ali pa si jih ljudje ne morejo privoščiti. Glede na to, da so očala in z njimi vidna ostrina na blizu pomemben dejavnik v izobraževanju, saj je pismenost ključnega pomena pri pridobivanju novih informacij. Presbiopija nastane zaradi sprememb beljakovin v leči, zaradi česar postane debelejša, trdnjša in izgubi svojo elastičnost. Starostne spremembe se dogajajo tudi v mišičnih vlaknih okoli leče, zato zaradi manjše prožnosti oko težje ostri bližje predmete. Lečna elastičnost se lahko zmanjša tudi zaradi omejenega dovoda krvi do ciliarnika, ki je odgovoren za krčenje zonul (Rapley, Pipe 2008). Ukrep pri starovidnosti je pregled vida pri optometristu, ki točno izmeri dioptrijo glede na posameznikovo preferenčno bližinsko točko, bodisi je to za računalnik, branje knjige, drobna ročna dela ali podobno. Optometrist je specializiran za korekcijo očesnih napak, predpisovanje kontaktnih leč, korekcijo binokularnega vida in prepoznavanje očesnih bolezni. Pregled pri specialistu je med 18 in 60 letom priporočen, nad to starostno dobo pa je zaradi večje možnosti degenerativnih sprememb priporočen vsako leto oz še pogosteje v primeru drugih težav (American Optometric Association, 2014). Pri katarakti je situacija malo drugačna, saj pride isto v starostni dobi okoli šestdesetega leta starosti do zameglitve ali motnjave v očesni leči. Mlade osebe lahko sfokusirajo predmet tudi na manj kot 10 centimetrov od oči, ampak se ta oddaljenost vsako leto zmanjšuje. Po 40 letu starosti nastopi tako imenovana presbiopija najprej pri daljnovidnih, skoraj pri vseh pa v nadaljnjih petih letih. Očesna leča izgubi prožnost in s tem zmožnost akomodacije na blizu, zato potrebujemo bližinsko adicijo oz plus dioptrijo glede na dioptrijo na daljavo. Ljudje akomodacijo povsem izgubijo po 75 letu, ko je bližinska točka ista kot daljinska (Montgomery T, 2015). Največja adicija, ki se predpisuje za očala na blizu, je +2.50 dioptrije, pri slabovidnih in pri ljudeh s patološkimi spremembami je lahko ta dodatek tudi do +3.50 ali več. Pri pravovidnih osebah, ki vidijo z bralnimi očali +3.00 ali več, pomeni, da potrebujejo dioptrijo tudi za daljavo, zaradi česar se tudi priporoča pregled pri specialistu, da ugotovi morebitne nepravilnosti in preveri zdravje očesa in njegovih struktur.

Med različnimi kliničnimi tipi katarakt prevladujejo motnjave, povezane s starostjo. Ocenjujejo, da ima približno 75 % starejših od 75 let določene vrste opacifikatov v

očesni leči (Congdon et al 2004). V srednjem veku so arabski fiziki to spremembo poimenovali Nuzul-el-ma, kar pomeni »tok vode navzdol« ali »modra voda« (Duke-Elder, 1969:63). Leča vzdržuje svojo transparentnost zaradi posebne arhitekturne strukture in postavitve lečnih vlaken, ki so sestavljeni večinoma iz lečnih beljakovin. Kadar je biokemična ali fiziokemična struktura prekinjena ali spremenjena, se poruši tudi arhitekturna zgradba ali se formirajo molekule, večje od 1000 nanometrov, zaradi česar na tem področju pride do zmanjšane transparentnosti in začetek opacifikacije (Benedek et al, 1978:6:1421). Do poslabšanja vida pride samo v primeru, da opacifikacija nastane na vizualni osi našega pogleda. Katarakte, ki se razvijejo na periferiji leče, večinoma ne vplivajo na vizualno ostrino vida, razvijajo se lahko kar nekaj let, lahko tudi desetletij, brez potrebe po optični korekciji. Sivo mreno lahko klasificiramo glede na anatomsko lokacijo in sicer nuklearno, kortikalno, subkapsularno, mešano in druge. Delijo se tudi glede na nastanek in sicer senilna katarakta, kongenitalna, travmatska, sekundarna (vezana na primarne bolezni oči npr. Uveitis ali glavkom ali sistemske bolezni npr. diabetes mellitus, Downov sindrom) ali povezana z izpostavljenostjo podnebnim dejavnikom npr. ultravijolično in rentgensko sevanje. Pojav katarakte lahko ocenimo kot del normalnega procesa staranja, pa vendar je veliko dejavnikov, ki prek oksidacijskih procesov v leči prispevajo k večji pojavnosti. Etiologija oz. razlogi nastanka niso povsem jasni, možni predisponirajoči faktorji poleg starosti pa so še UV sevanje, dednost, metabolično neravnovesje, dolgo jemanje kortikosteroidov, travma in hipoksija (Hawlina, s.a.). Glavni simptomi so napredujoča izguba vida, poslabšanje pa je odvisno od lege, obsežnosti in gostote skalitev v leči. Večinoma osebe, ki so potrebovale očala za branje, jih s prisotnostjo katarakte ne potrebujejo več oz. jim ne koristijo več tako dobro, saj pride do miopizacije – inducirane kratkovidnosti. Najpogosteje ljudje zaznavajo težave pri nočni vožnji z avtomobilom, rumenkast – meglen vid (urokrom), slabše ločevanje kontrastov, barv, senc, distorzijo zaradi nehomogenih skalitev ter tudi dvosliko. Dvojni vid nastane predvsem takrat, ko so skalitve v obeh lečah v različnih fazah, zaradi česar je tudi različna refraktivna jakost obeh oces. Posledično pride do različne velikosti slike na mrežnici, česar možgani ne morejo pretvoriti v eno, zato ljudje vidijo dvojno (NHS, 2015). Katarakto je mogoče spoznati tudi po belkasti ali rumenkasti barvi leče, ampak je vidna s prostim očesom samo v primeru, da je zamotnjena sprednja lečna kapsula. Indikacije, ki se pojavijo pri katarakti, so lahko tudi zvišan krvni tlak zaradi zadebeljene leče, ki zmanjšuje odtok očesne vodke, bolezenske spremembe na mrežnici, bistveno poslabšanje življenjskih funkcij in aktivnosti. Običajno se za operacijo katarakte oftalmologi odločijo, ko vidna ostrina s pravilno korekcijo pade pod 0,6, kar je tudi po pravilniku o zdravstvenih pogojih voznikov motornih vozil še dovoljena meja (Uradni list RS, št. 109/10). Zdravljenje katarakte z zdravili, kot so natrijev jodid, Quinax sol., Clarvisan, Bendalina, Aspirin C in C-vitamin nima veliko učinka, zato se najpogosteje odloči za odstranitev motnjav s pomočjo operativnega posega (Hawlina, s.a.). Prvi zapisi o operaciji katarakte so bili objavljeni že v petem stoletju p.n.št. v antičnih časih. Prvi uraden dokument o kirurški odstranitvi katarakte prihaja iz francoske prestolnice Pariz, kjer so leta 1748 opravili poseg na enem očesu. Uporaba lokalne anestezije je takrat že pomenila velik preboj in praktičnost posega. Astronomski napredek se je zgodil leta 1967, ko je v moderni dobi dr. Charles Kelman predstavil postopek fakoemulzifikacije (PhE) (Linebarber et.al., 1999). Revolucija te operacije se je pričela, ko je britanski oftalmolog Howard Ridley spoznal, da hitri delci, ki prodrejo skozi roženico, ne povzročajo poškodb. Zgodilo se je po naključju, saj je reševal pilota vojaškega letala med drugo svetovno vojno, ki se je v nesreči porezal z vetrobranskim steklom, a drobni delčki, ki so prileteli skozi roženične plasti, niso pustili nikakršnih poškodb (Apple et.al., 2006). Pri tem posegu gre za 2 do 3 milimetra velik rez na meji med roženico in veznico, skozi katerega opravijo celoten poseg v leči. Na slovenskem ozemlju je leta 1968 prvi

takšen patent predstavil inženir Anton Banko, ki je študiral strojništvo in elektrotehniko v Ljubljani. Prvotno po posegu niso vstavljali nadomestnih intraokularnih leč, tako da so ljudje po operaciji potrebovali očala okoli +12.00 dioptrij, saj je leča povsem izgubila svojo refrakcijsko vrednost. Revolucija se je nadaljevala, ko so začeli izdelovati lečne vsadke iz akrilnih in silikonskih materialov, prvo enožariščne, ki so po natančnih izračunih v laboratoriju napravile posamično oko pravovidno. Posledice, ki lahko nastanejo po operaciji, so lahko zvišan ali znižan intraokularni tlak, krvavitev v prekatu, prolaps irisa, endoftalmitis, zamotnitev zadnje lečne kapsule, cistoidni edem makule in redko tudi odstop mrežnice predvsem zaradi stresa operacije (Hawlina, s.a.). Po operaciji je potrebno še približno mesec dni jemati protivnetne kapljice, po tem pa sledi kontrola pri očesnem specialistu za predpis očal ali kontaktnih leč za bližino ali daljavo. Vsem se po operaciji svetuje uporabo sončnih očal s primerno zaščito, saj je oko po posegu precej bolj občutljivo, saj izgubi svoj naravni filter proti UV sevanju. Postopek odstranitve sive mreže je najpogostejša in verjetno tudi ena izmed najbolj uspešnih ter varnih očesnih operacij. Načini, kako preprečiti nastajanje katarakte, niso klinično dokazani, saj gre za naraven degenerativni proces staranja človeka. Nekaj nasvetov pa je mogočih, kot so opravljati redne očesne preglede, prenehanje kajenja, zmanjšati uživanje alkoholnih pijač, zaščititi oči s kakovostnimi sončnimi očali, nadzorovati morebitne druge sistemske bolezni, primerna dieta z bogatimi viri iz zelenjave in sadja (Mayo clinic, 2015).

Slika 1: Katarakta (siva mrena)

Literatura:

Anatomy, Physiology & Pathology of the human eye. 2015 . Dostopno na http://www.tedmontgomery.com/the_eye/index.html (3. Maj 2015)

Apple D. Sir Harold Ridley and His Fight for Sight: He Changed the World So That We May Better See It. Thorofare, NJ: Slack Incorporated; 2006.

Benedek GB, Chylack LT Jr, Libondi T, et al: Quantitative detection of the molecular changes associated with early cataractogenesis in the living human lens using quasielastic light scattering. Curr Eye Res 6:1421, 1987

Boughton B. Phaco and ECCE. Comparing the costs and benefits. Eynet. April 2009;43-47.

Cataracts: Prevention. Mayo clinic. 2013. Dostopno na <http://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/cataracts/basics/prevention/con-20015113> (3. Maj 2015)

Cataract surgery. NHS. 2014. Dostopno na <http://www.nhs.uk/conditions/cataract-surgery/pages/introduction.aspx> (3. Maj 2015)

Cataract Surgery in the Modern Era.. 2008. Dostopno na <http://www.aaofoundation.org/what/heritage/exhibits/online/cataract/modern.cfm>. (10. Maj 2015).

Congdon N, Vingerling JR, Klein BEK, et al: The prevalence of cataract and pseudophakia/aphakia among adults in the United States. Arch Ophthalmol 122:487–494, 2004

Duke-Elder S: System of ophthalmology. Vol. 11. St. Louis: CV Mosby, 1969:63

Katarakta, Hawlina M. Dostopno na <http://www.mf.uni-lj.si/dokumenti/928c3d8bd28797ba4f5c61a8e355f7a6.pdf> (3 maj 2015)

Linebarger EJ, Hardten DR, Shah GK, et al. Phacoemulsification and modern cataract surgery. Surv Ophthalmol 1999;44:123-47.

Pravilnik o zdravstvenih pogojih voznikov motornih vozil (2011), Uradni list RS, št. 109/1. Dostopno na http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/javna_razprava_2011/pravilnik_vozniki/Pravilnik_vozniki_JR_060411_01.pdf (10. Maj 2015)

Recommended Eye Examination Frequency for Pediatric Patients and adults. American Academy of Ophthalmology. 2014. Dostopno na <http://www.aoa.org/patients-and-public/caring-for-your-vision/comprehensive-eye-and-vision-examination/recommended-examination-frequency-for-pediatric-patients-and-adults?sso=y> (29. April 2015)

Visual impairment and blindness. Svetovna zdravstvena organizacija. 2014. Dostopno na <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs282/en/> (10. Maj 2015)

Slika: Cataracts, BA Eye Site. 2014. Dostopno na <http://www.baeyesite.com/why-eye-exams-matter/cataract-awareness/> (20. Maj 2015)

[Na vrh](#)

PAMETNI TELEFONI: Pametni telefon slepim in slabovidnim lahko precej olajša življenje (2. del): Predstavitev aplikacije Phone (Telefon)

Avtor in sodelavec: *Safet Baltič*

Lektoriranje: Albert Kolar

[Pošlji komentar](#)

V tej številki vam bomo opisali delo z aplikacijo Phone (Telefon), ki je osnovna funkcija vsakega telefona.

Ko odpremo aplikacijo Phone, v nadaljevanju Telefon, se nam prikažejo na zaslonu predmeti, ki so odvisni od tega, kateri zavihek oziroma jeziček imamo označen na dnu zaslona. In sicer se na dnu zaslona od leve proti desni prikažejo zavihki, ki jih Voice over poimenuje Tab (zavihek) in so po vrsti (če jih ne spremenimo) naslednji: Favorites (priljubljeni), Recents (nedavni), Contacts (stiki), Keypad (številka tipkovnica) in Voicemail (glasovni predal).

Z dvoklikom na katerega od zavihkov ga označimo in se nam s tem prikažejo na zaslonu želeni podatki.

V nadaljevanju vam bom opisal, kaj se prikazuje in kako se razvrščajo predmeti po zaslonu, odvisno od tega, kateri zavihek ste označili.

Če označimo Favorites (priljubljeni), se nam v zgornji vrstici, ki jo sam imenujem orodna vrstica in se nahaja takoj pod statusno vrstico, v kateri se prikazujejo moč signala, ime operaterja, ura itd., prikažejo iz leve proti desni naslednji gumbi: Edit (uredi), na sredini vam pove Favorites heading, kar pomeni naslov zavihka in na desni gumb Add (dodaj).

Pod tem pa se prikažejo iz imenika imena, ki ste jih dodali med priljubljene. Med priljubljene dodajate osebe iz imenika tako, da dvokliknete na gumb Add in se vam odpre imenik, v katerem izbirate osebo, po dvokliku nanjo vas vpraša, kateri podatek iz stika želite dodati med priljubljene, kot je tel. št., e-poštni naslov, itd. Ta podatek dvakrat kliknete in ga doda med priljubljene.

Če želite izmed priljubljenih odstraniti določen stik, imate dve možnosti, v orodni vrstici kliknete Edit (uredi) in se vam nato pri vsakem stiku prikaže gumb za njegovo odstranitev iz priljubljenih, kar pa ne pomeni, da ta stik odstranite tudi iz imenika. Drugi način pa je, da brez dvoklika na gumb Edit (uredi) označite s prstom stik in potem privzdignete prst in povlečete s prstom od zgoraj navzdol in vam Voice over ponudi Delete (izbriši) in če kjerkoli na zaslonu dvokliknete, ga izbriše.

Recents (nedavni klici)

Ko označimo ta jeziček, se nam v orodni vrstici prikažejo naslednji gumbi od leve proti desni:

All (vsi klici), Missed (neodgovorjeni klici), Edit (uredi).

Če je označen gumb All (vsi), vam pod orodno vrstico prikaže vse klice, ki so bili opravljeni: odhodne, sprejete in zgrešene. Če je označen gumb Missed (zgrešeni), vam prikaže zgolj zgrešene klice, in če označite Edit (uredi), vam ponudi kot pri priljubljenih možnost izbrisa določenega klica po daljši poti, ali pa izbris vseh klicev hkrati, in sicer če označite gumb Edit (uredi), se vam na levi strani orodne vrstice

pred gumbom All prikaže gumb Clear (počisti), in če ga dvokliknete, vam odstrani vse klice.

Če pa želite odstraniti zgolj določen klic, ga, tako kot pri priljubljenih, označite podatek s prstom in nato dvignete prst ter povlečete od zgoraj navzdol, nakar vam Voice over ponudi Delete (izbriši) in če kjerkoli na zaslonu dvakrat kliknete, vam odstrani ta podatek.

Če pod orodno vrstico drsite s prstom, vam Voice over prebere klice, ki ste jih opravili iz naprave, in če dvakrat kliknete na določen klic, bo aparat opravil klic, če pa skačete s klica na klic, kot sem opisal v prvem članku, pa vam ponudi Voice over še dodaten podatek in sicer ime klicane osebe in zraven pove More info (več informacij). Če kliknete kjerkoli na zaslonu ta gumb (More info), vam naprava prikaže datum, uro in dolžino klica.

Contacts (stiki)

Če označite ta zavihek, se vam v orodni vrstici prikažejo naslednji gumbi od leve proti desni:

Contacts heading (imena stikov), Add (dodaj)

takoj pod gumbom Add pa polje za iskanje stika, ki ga Voice over poimenuje Search field (iskalno polje). Pod tem pa se prikažejo imena oseb v imeniku.

Če dvokliknete Search field (iskalno polje), se na spodnjem delu zaslona prikaže tipkovnica in če napišete samo prvo črko imena ali priimka, vam pod poljem za iskanje prikaže ta imena in če želite nekoga poklicati, dvokliknete na označeno ime in se vam odpre stik, kjer najdete tel. št., ponovno dvakrat kliknete in bo telefon poklical želeno osebo.

Drugi način za izbiro osebe, ki jo želite poklicati, pa je, da drsite s prstom od orodne vrstice navzdol in ko vam Voice over oznani pravo ime, ponovno dvakrat kliknete in nato najdete tel. št. in ponovno dvakrat kliknete in se prične klic. Če želite, da se vam prikažejo tudi ostala imena, ki niso vidna na zaslonu, pa ko pridete do jezička Favorites dvignete prst in s tremi prsti povlečete od spodaj navzgor in se vam na zaslonu prikažejo naslednji stiki in tako vse do konca vseh imen v imeniku. Za lažje razumevanje: za delo s tremi prsti date skupaj kazalec sredinec in prstanec, jih postavite na zaslon ter nežno povlečete navzgor.

Tretji način za izbiro želenega stika pa je, da označite na vrhu v orodni vrstici polje za iskanje, skočite s prstom proti desni in vam Voice over ponudi gumb Table index (kazalo seznama) in ko je označen ta gumb, povlečete s prstom od zgoraj navzdol, da se prične Voice over premikati po abecednem vrstnem redu po imeniku in tako pridete do stikov pod določeno črko.

Ko imate odprt stik, se vam prikažejo v orodni vrstici naslednji gumbi od leve proti desni:

All contacts back button (vsi stiki gumb nazaj) in na desni gumb Edit (uredi).

Pod orodno vrstico se nahajajo podatki od imena in priimka, tel. št. in ostali podatki.

Ko pridete do tel. št., dvokliknete in telefon bo poklical. Po opravljenem klicu pa morate dvakrat klikniti All contacts back button (vsi stiki gumb nazaj), ki se nahaja na vrhu v orodni vrstici, da se ta stik zapre in da lahko iščete naslednjega.

Če želite dodati v imenik nov stik, v orodni vrstici kliknete gumb Add (dodaj) in se vam v orodni vrstici prikažejo naslednji gumbi od leve proti desni: Cancel (prekliči), na sredini New contact heading (naslov novega stika) in na desni gumb Done (končano), pod njim pa so polja za vnos podatkov, kot so priimek, ime, tel. št., e-poštni naslov in ostali: datum rojstva, naslov, določitev načina zvonjenja za osamezen stik itd. Ko dvokliknete zeleno polje, se vam na spodnjem delu zaslona prikaže tipkovnica, s pomočjo katere vpišete zelene podatke. Ko vnesete vse podatke, v orodni vrstici dvakrat kliknete gumb Done in nov stik se shrani.

Keypad (številka tipkovnica)

Če označite ta zavihek, se na zaslonu prikaže številka tipkovnica v prvi vrsti zaslona od zgoraj navzdol 1, 2 in 3 in pod njimi še ostale številke. Pod številko 0 pa se nahaja gumb Call (pokliči).

Ko vpišete prvo številko, se vam nad številsko tipkovnico prikaže polje, v katerega vnašate številke in na desni od polja za vnos gumb Delete (izbriši)

Voicemail (glasovni predal)

Če dvokliknete ta zavihek, se vam bo telefon povezal s vašim glasovnim predalom.

[Na vrh](#)

NAMIGI IN NASVETI: Nasveti za pospešitev delovanja mobilne naprave Android, Kako prenosniku podaljšati avtonomijo delovanja

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Lektoriranje: avtor

[Pošlji komentar](#)

91. Nasveti za pospešitev delovanja mobilne naprave Android

Mobilna naprava Android, ki je ob nakupu delovala kot namazana, lahko postane sčasoma upočasnjena, kar je za uporabnika zelo moteče. Lahko pa si pri tem problemu preprosto in učinkovito pomagamo sami. Delovanje vsaka naprave lahko pospešimo, oglejmo si nekaj preprostih posegov.

1. Ponovno zaženite Android

To je eden najpreprostejših in najučinkovitejših posegov za pohitritev naprave. Morate pa vedeti, da se vam lahko ta kmalu spet upočasni, če na njej ne boste naredili še kakšnega drugega predlaganega posega.

2. Odstranite živa ozadja

Živa ozadja (live wallpapers) lepo popestrijo namizje operacijskega sistema, a po drugi strani porabijo precej strojne moči. Nadomestite jih raje s klasičnimi, mirnimi ozadji.

3. Odstranite aplikacije

Naložene aplikacije lahko upočasnjujejo delovanje operacijskega sistema, zato tiste, ki jih ne potrebujete, odstranite. Zagotovo imate naloženih nekaj takih, ki jih uporabljate le redko ali celo nikoli. Z njihovo odstranitvijo bo naprava delovala hitreje, obenem pa boste imeli tudi več prostora na internem spominu.

4. Nadgrajujte programsko opremo

Nadgrajujte operacijski sistem in aplikacije. Njihove nove različice namreč lahko prinesejo občutno hitrejše delovanje. Seveda obstaja možnost, da vam bodo zaradi kopice novih funkcionalnosti delovale počasneje kot stare, a je to bolj izjema kot pravilo.

5. Odstranite vizualne gradnike z namizja

Ena dobrih strani Androida je v tem, da lahko na njegovem namizju uporabljamo vizualne gradnike (angl. widgets). Ti pa imajo žal tudi svojo slabost. So zelo pogost krivec za počasnejše delovanje Androida. Če jih imate veliko, priporočamo, da vsaj nekatere odstranite.

6. Izključite animacije

Še en porabnik strojne moči so animacije operacijskega sistema (premikanje med stranmi na namizju ipd.). Če vam niso zelo pomembne, jih izključite.

7. Izključite samodejno sinhronizacijo

S pomočjo samodejne sinhronizacije lahko naša mobilna naprava zazna, kdaj smo dobili novo elektronsko pošto in podobno, a na račun tega lahko deluje počasneje. Verjamemo, da brez sinhronizacije pri elektronski pošti ne morete. Prav možno pa je, da jo imate vključeno še kje drugje, kjer je ne potrebujete.

8. Počistite predpomnilnik

Mobilne aplikacije shranjujejo v predpomnilnik (angl. cache) najrazličnejše podatke in ko se teh nakopiči veliko, lahko naprava začne delovati počasneje. Predpomnilnik zato redno čistite. Počistite ga v nastavitvah v zavihku Shramba (angl. Storage).

9. Preverite količino prostega internega spomina

Android za gladko delovanje potrebuje nekaj prostega prostora na internem spominu. Vedno mu pustite vsaj kakšen GB ali dva. Nekaj prostora boste pridobili že s čiščenjem predpomnilnika (prejšnja točka).

10. Ponastavite Android na tovarniške nastavitve

Povrnitev Androida nazaj na tovarniške nastavitve vam lahko prinese precejšnjo pohitritev, se pa morate ob tem zavedati, da boste s tem izgubili tudi vse stvari, ki ste jih imeli pred tem posegom nameščene. Sami presodite, ali se vam izplača.

Če boste izvedli samo nekaj teh posegov, bi se moralo poznati na hitrosti mobilnega aparata. Nekaj pa jih je celo primernih tudi zaradi naše slepote ali slabovidnosti (npr. odstranitev živega ozadja, vizualnih gradnikov, izključitev animacij).

Vir: intomobile.com

92. Kako prenosniku podaljšati avtonomijo delovanja

Ko uporabljamo prenosni računalnik na terenu brez možnosti dostopa do električne vtičnice, je bistvenega pomena, da je njegova avtonomija delovanja čim daljša. Pogosto pa se zdi, da se baterija prenosnika prehitro izprazni in avtonomija delovanja je precej manjša od pričakovane. Na srečo pa lahko z relativno enostavnimi prijemi podaljšamo njegovo avtonomijo delovanja, in sicer tudi za dobro uro. Poglejmo si nekaj trikov, kako lahko z nekaj preprostimi triki podaljšamo avtonomijo delovanja prenosnega računalnika.

1. Zaprite vse nepotrebne programe in aplikacije, ki tečejo v ozadju. Veliko programov namreč pri delovanju porabi precej procesorske moči, kar posledično zmanjšuje avtonomijo delovanja prenosnega računalnika.

2. Zmanjšajte svetilnost zaslona. Večja ko bo svetilnost, manjša bo avtonomija.

3. Če se le da, pri delu s prenosnikom ne predvajajte glasbe oziroma imejte zvočnike izklopljene. Vgrajeni zvočniki so namreč zelo veliki porabniki baterije.

4. Izključite brezžični povezavi Wi-Fi in Bluetooth, ko nista v uporabi. Modula za brezžično povezavo namreč potrebujeta energijo za delovanje tudi v primeru, ko nista povezana z omrežjem oziroma mobilno napravo.

5. Na prenosniku vključite sistem za varčevanje z električno energijo oziroma Power Saving Mode. Varčevanje z električno energijo vključimo s klikom na ikono baterije v spodnjem desnem delu zaslona in izbiro Power Saver.

Da vam bo baterija prenosnika služila čim dlje, poskrbite, da prenosnik ni izpostavljen ekstremno nizkim ali visokim temperaturam ter da ga nimate neprestano priklopljenega na vir električne energije.

Vir: Računalniške novice

[Na vrh](#)

OGLASNA DESKA: Posodobitev slovenske 6-točkovne brajice

Avtor: *Mateja Jenčič* (predsednica Komisije za slovensko brajico)

Lektoriranje: Albert Kolar

[Pošlji komentar](#)

Od rojstva brajice je minilo nekaj manj kot dvesto let. Premagala je vse svoje tekmece in se razširila po vsem svetu. Brajica, kakršno je izumil Louis Braille, je postala osnova za številne nacionalne brajice, ki so bile dopolnjene z manjkajočimi znaki, kot na primer č, š in ž. Osnovne opise vseh, od tiste, ki jo uporabljajo v Albaniji, pa do tiste v Zimbabveju, je mogoče najti v 226 strani obsežni publikaciji World Braille Usage iz leta 2013. Tudi slovenska brajica je vmes. Zadnji celoviti opis oziroma standard slovenske brajice pa nosi letnico 1974. Brošura Braillov točkopis s podnaslovom Zanki za slovenski jezik, matematiko z geometrijo in kemijo je izdala takratna Zveza društev defektologov Jugoslavije, tiflološka sekcija DD Slovenije.

Jezik in njegov zapis pa se s časom spreminjata, kar velja tudi za brajico. V zadnjih desetletjih se je v zvezi s tem zares veliko spremenilo:

- .. Pogosto se uporabljajo znaki, za katere ni dogovorjenih ekvivalentov v brajici, na primer afna, znak za evro, leva in desna poševnica.
- .. Slepi učenci po prvih letih osnovne šole začnejo uporabljati prilagojeno računalniško opremo in se zaradi tega srečajo tudi z 8-točkovno brajico.
- .. Ob prebiranju gradiv v elektronski obliki je možno prepoznati pravila slovenskega pravopisa in ga z vnašanjem besedila preko računalniške tipkovnice tudi upoštevati.
- .. V brajici je treba tiskati besedila z vseh področij življenja in dela (leposlovje, učna gradiva, izpiti za eksterna preverjanja znanja, oznake na embalaži, uradni dokumenti, napisi v javnosti, muzejih, ...).

Prej omenjeni razlogi so vodili v nujnost posodobitve slovenske brajice in zaradi te naloge je bila pred dvema letoma pri TIFLO sekciji Društva specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije ustanovljena Komisija za slovensko brajico. Komisijo sestavljamo predstavniki Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana in Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Lotili smo se zahtevne naloge, kjer pravzaprav ni šlo le za dodajanje posameznih manjkajočih brajevih znakov. Ob zavedanju, da je na razpolago samo 64 kombinacij, smo se posodobitve lotili celostno in sistematično. Upoštevali smo naslednja izhodišča:

- .. Sistem zapisa v slovenski brajici naj bo logičen in preprost za učenje.
- .. Brajica naj se čim bolj približa slovenskemu pravopisu (na primer zapis datuma).
- .. Število celic, ki jih zaseda določen znak, je obratno-sorazmerno s pogostostjo rabe. To pomeni, da znak, ki se redko uporablja, zapolni več celic.
- .. Brajevi znaki naj bodo enolično določeni in omogočajo nedvoumno razumevanje prebranega.
- .. Uporaba predznakov preprečuje dvojni pomen posameznega znaka in odpira možnosti za dodajanje novih znakov.

Oblikovali smo posodobljen standard 6-točkovne brajice, ki zajema vsa področja, razen glasbe. Treba je poudariti, da brajice nismo na novo definirali, kar pomeni, da pri osnovnih zapisih ni sprememb ali pa so te minimalne. Brajevi znaki za črke, številke in osnovna ločila ostajajo nespremenjeni.

V posodobljenem standardu so vsebovani naslednji sklopi:

- .. predznaki, ki uvrščajo znak v neko skupino (na primer predznak za število, veliko začetnico, grške črke, dvodelna ločila in zrcalne znake itn.),
- .. slovenska abeceda,
- .. tuje črke,
- .. uporaba velikih tiskanih črk,
- .. grške črke,
- .. naglasi in izgovorjava (sem spadajo vsa naglasna znamenja in znamenja za izgovorjavo, ki se uporabljajo v slovenščini, ter tudi druga naglasna znamenja, kot na primer preglas ali ostri s v nemškem jeziku).
- .. stavčna ločila,
- .. okrajšave,
- .. števila (glavni števniki, vrstilni števniki, rimska števila),
- .. dvodelna ločila in zrcalni znaki (na primer narekovaji, okrogli, oglati in zaviti oklepaji),
- .. simboli in drugi znaki (na primer afna, znak za evro, leva poševnica),
- .. matematični zapisi (zaradi dejstva, da se v šolah po prvi triadi praviloma uporablja računalniški zapis v LaTeXu, v tej fazi še niso definirani vsi matematični zapisi, kot na primer integrali, vektorji, geometrijski zapisi, množice, logika itn.),
- .. kemijski zapisi,
- .. oblikovanje besedila (na primer podčrtano besedilo),
- .. označevanje odstavkov (na primer številčenje verzov),
- .. opomba prepisovalca.

Osnovni standard posodobljene 6-točkovne brajice opisuje prvo raven in ne vsebuje kratkopisa. Skrajšave, ki so bile opisane v Braillovem točkopisu iz leta 1974, so vključene na 2. ravni. V prihodnje bi bilo brajico zaradi krajšega obsega gradiv smiselno nadgraditi tudi na 3. raven. Trenutna posodobitev slovenske 6-točkovne brajice ne more biti dokončno dejanje. Prav gotovo se bo v prihodnje pogosteje kot do sedaj dopolnjevala in popravljala. Po pozornosti pa kličeta tudi 8-točkovna brajica in notni zapis v brajici. Izzivov in dela na področju slovenske brajice torej še dolgo ne bo zmanjkalo.

Nove predloge za standardizacijo zapisov, ki jih bodo v prihodnje predlagali prepisovalci in uporabniki, bo Komisija za slovensko brajico zbirala na elektronskem naslovu brajica@guest.arnes.si

Slovenska brajica pa bo v kratkem dobila svoje domovanje na spletu, kjer bodo poleg opisa posodobljenega standarda objavljene tudi vse informacije v povezavi z njo, na spletnem naslovu: <http://brajica.splet.arnes.si>

[Na vrh](#)

NOVIČKE: V Skype 7.5 spremembe v delovanju s FaceBookom, Televizorji tanki kot tapeta, Za večjo moč in nižjo porabo goriva v avtomobilu, Windows XP nameščen na ročni uri, Google patentiral pametne plišaste igrače

Avtor in sodelavec: *Jure Srebrovic*

Lektoriranje: Albert Kolar

[Pošljij komentar](#)

V Skype 7.5 spremembe v delovanju s FaceBookom

Morda ste eden tistih, ki so Skype posodobili na 7.5.0.101 in ugotovili, da vam v seznamu stikov ne prikazuje več FaceBook stikov. To se je zgodilo zato, ker bodo pri FaceBooku spremenili delovanje FB z ostalimi klienti. Tako boste kasneje lahko preko Skypa komunicirali le s tistimi prijatelji, ki imajo FB in Skype povezan. Zaenkrat je sicer še tako, da vas Skype obvešča o vpisih in izpisih vaših FB prijateljev in tudi pišete si lahko z njimi, v kolikor vam vaši FB prijatelji prvi pišejo in s tem odprejo Skype okno za klepet. A to žal dolgo ne bo več mogoče, kot razbirmo na uradni Skype strani. Tam piše, da moramo storiti sledeče:

1. Klikniti meni prikaži in začetni zaslon Skype.
2. Izbrati FB stik, ki se prikaže, in klikniti na njegov Contact ID.
3. Poslati zahtevo za avtorizacijo, kot bi dodajali običajno osebo v Skypu.

Ta navodila žal ne delujejo tako, kot so opisana, zato je najbolje, da pustimo času čas in vidimo, kaj se bo zgodilo.

Vir: <http://community.skype.com>

Televizorji tanki kot stenska tapeta

Še pred 10 leti so bili televizorji ogromni, danes pa so vidno shujšali in jih je sama kost in koža. Južnokorejski LG je šel še korak dlje, saj njihov upogljiv OLED TV, sploh prvi ukrivljen OLED sprejemnik na svetu, v debelino meri vsega 0,97 milimetra, torej manj kot milimeter, tehta pa le 1,9 kilograma. Nič čudnega, da ga je na steno možno pritrditi le s pomočjo magnetov, sneti pa ga je enostavno, kot sneti sliko. Televizor nato lahko zložimo in odnesemo, kamor želimo. LG OLED TV, ki ima 55-palčni zaslon in skoraj 140-centimetrsko diagonalo, velja za prvi ukrivljen OLED televizor na svetu. Kljub temu, da gre šele za preizkus koncepta, pa namerava LG še letos izdelati nekje 600 tisoč primerkov tega televizorja prihodnosti, že leta 2016 pa naj bi se številka povečala na milijon in pol.

Televizor bo ne le spremenil način, kako gledamo televizijo oziroma kako organiziramo naš dnevni prostor, pač pa dvignil vprašanje, kaj bo prišlo za njim. Le kaj še sploh lahko preseže upogljiv in kot stenska tapeta tanek televizor? Meni pa se pri tem pojavlja vprašanje, kakšen zvok bodo ti televizorji imeli. Glede na majhnost lahko sklepamo, da zvočniki ne bodo močni in z vsemi toni dobro izpopolnjeni, ampak bodo najbrž imeli zvok kot prenosni računalniki, ali celo kot telefoni, kar pa ni dobro. Razvoj gre ves v smer videa in slikovnih tehnik, pri tem pa se pozablja na zvok.

Vir: <http://citymagazine.si>

Za večjo moč in nižjo porabo goriva – optimizacija elektronike v vašem avtomobilu

Se vam zdi, da vaš avto ne poskoči dovolj, ima po vašem previsoko porabo goriva in pri vožnji navkreber preveč trpi, potem je Chip tuning oziroma optimizacija elektronike prava rešitev za vas. Poznavalci so se do zdaj največkrat lotili predelave zračnega čistilca in zajema zraka, predelave izpuha, do predelave samih motornih komponent, turbinskih polnilnikov in krmiljenja motorja. Omenjeni posegi zahtevajo veliko strokovnega znanja, cenovno predstavljajo velik zalogaj, obenem pa so največkrat povezani s skrajšanimi servisnimi intervali in krajšo življenjsko dobo sestavnih komponent. Tovrstni posegi so večinoma škodili samemu avtomobilu. Zato pa je tukaj tako imenovan Chip tuning (optimizacija elektronike). Se sprašujete, kaj je optimiranje motorne elektronike? V osnovi gre za optimizacijo delovanja motorne krmilne naprave, ki je zadolžena za krmiljenje vžigalnih in vbrizgovalnih časov, krmiljenje plina in stopalke za plin, krmiljenje ventilov, turbinskega polnilnika in priprave prave mešanice zraka ter goriva. Ob samem postopku 'chiptuninga' ne gre za nikakršno fizično menjavo čipov, temveč gre za prepis tovarniškega motornega programa (mape), z optimiranim motornim programom. Verjetno se sprašujete, zakaj takšnega krmiljenja ne vgradijo že v tovarni? Avtomobili, ki zapeljejo s prodajnih trakov, so optimirani za povprečnega uporabnika. Proizvajalec mora tako zagotoviti, da bo motor deloval tako v vročini kakšne bližnjevzhodne puščave, kakor tudi v mrazu ruskih velemest. Inženirji v avtomobilskih tovarnah morajo upoštevati, da so potencialni uporabniki njihovih vozil lahko taksisti, policisti, nadebudni 'hobi' dirkači ali pa previdne mamice. Avtomobil mora delovati v vseh okoliščinah, obenem pa morajo proizvajalci upoštevati še posamične zavarovalne in cestninske razrede, ki vplivajo na ceno zavarovanja in registracije vozil. Obenem je moč motorja tudi odličen tržni prijem, ki ga zanjo proizvajalci še kako spretno unovčijo.

Koristi čipiranja so sledeče: optimiranje motorne elektronike v prvi vrsti prinaša povečanje moči in navora pogonskega agregata. Pri dizelskih motorjih optimizacija v večini primerov prinaša tudi manjšo porabo goriva (v nekaterih primerih tudi do 10 ali 20 %), pri bencinskih motorjih pa se mora uporabnik odločiti, ali bi rad večjo moč ali večjo ekonomičnost. Nekateri proizvajalci programske opreme ponujajo tudi t.i. 'Flash naprave'. Naprave imajo prednaložene programe motorne elektronike (ponavadi ekonomični, tovarniški in zmogljivi program), uporabnik pa način delovanja motorja izbira sam. Večji navor in večja moč se odražajo v boljših pospeških in boljši odzivnosti motorja, končna hitrost pa se bistveno ne spremeni. Prirast moči je odvisen od vrste motorja, v praksi pa je moč in navor motorjev, opremljenih s turbinskim polnilnikom, povečati za 20 do 40 %. V praksi se na primer tako imenovanemu 105 konjskemu dizelskemu motorju z optimizacijo elektronike moč poviša na 140 konjev, poraba pa se zmanjša do 2 litra. Če vam avtomobil porabi 6 litrov na 100 km, bo po optimizaciji občutno močnejši, porabljal pa bo med 4,5 do 5 litrov. Optimizacija stane med 300 in 600 eur. Optimizacija uradno zahteva tudi spremembo homologacije, saj vas v primeru, da policija ugotovi, da je avtomobil čipiran in to ni zapisano v homologaciji, čaka globa 400 eur in izredni tehnični pregled. V praksi pa policija to zelo težko ugotovi, saj bi policist moral na testno vožnjo z vašim avtomobilom. Tako večina homologacijskih podatkov niti ne spreminja. Vsekakor pa se optimizacija ne izplača uporabnikom bencinskih motorjev, saj se pri njih poleg moči pa tudi poraba občutno poviša.

Vir: http://www.moskismet.com/clanek/visoki_obrati/vas-mika-cipiranje.html

Windows XP nameščen na ročni uri

Podjetje Microsoft je podpora za Windows XP skupaj s samodejnimi posodobitvami zagotavljalo 12 let. Od 8.4.2014 dalje pa tehnična podpora ni več na voljo. Med

uporabniki pa nič ne kaže, da bi priljubljenost Windowsa XP ponehala. Zanesenjak Dave Bennet je nekoliko prirejeno različico Windowsa XP velikosti zgolj 100 MB namestil na ročno uro LG G Watch. Nameščen XP je seveda brez klasičnega grafičnega vmesnika, na voljo je le okno za vnos ukazov. Podvig ni bil enostaven, saj je Dave samo za namestitev potreboval kar celih 12 ur. Čeprav sam sistem na uri ni kdo ve kako uporaben, je podvig pohvale vreden in zanimiv z vidika tehnologije. Nedvomno bo prej ali slej še kak drugi računalniški mojster enak podvig poskušal z nekoliko sodobnejšim operacijskim sistemom in morda bo ta uporaben tudi za kakšna enostavnejša opravila.

Vir: <https://www.racunalniske-novice.com>

Google patentiral pametne plišaste igrače

Podjetje Google je s strani ameriškega patentnega urada USPTO (United States Patent and Trademark Office) prejelo patent za pametno plišasto igračo v obliki medveda in prikupnega zajčka, ki lahko tako zazna prisotnost ljudi v prostoru kot posreduje ukaze elektronskim napravam. Pametne plišaste igrače podjetja Google so namreč opremljene z mikrofoni, kamerami v očeh, zvočniki v ustih in električnim motorjem v vratu. Novost je mogoče seveda tudi stisniti ali objeti in sicer brez bojazni, da bi pametno plišasto igračo ob tem uničili. Googlova igračka bo seveda razveselila najmlajše, saj lahko posluša, obrne glavo za vzpostavitev očesnega stika, razume človeško govorico in na ukaz upravlja z elektronskimi napravami, ki so z igračo povezane preko povezave Bluetooth. Novost se lahko uporablja tudi kot pametni pripomoček za enotno upravljanje z vsemi napravami v gospodinjstvu. Ker pa tu gre šele za patent, ni znano, kdaj bo pametno plišasto igračo mogoče kupiti v trgovini.

Vir: <https://www.racunalniske-novice.com>

[Na vrh](#)

DODATEK: Delo je najboljša terapija, roke so moje oči

(ko bolezen postane izziv za nov začetek – Borut Sotlar)

Avtor in sodelavec: *Slavica Bukovec Zupanič*

Lektoriranje: Albert Kolar

[Pošlji komentar](#)

Vsak izmed nas je vsaj enkrat prišel do točke, ko je življenjski tok nenadoma spremenil smer in znašli smo se na prelomnici. Takšne preobrate v življenju sicer lahko načrtujemo tudi sami, a večina njih se zgodi brez našega nadzora. Bi temu lahko rekli usoda? Čeprav so ti prelomni dogodki običajno zelo stresni, še ni nujno, da pomenijo pogubljenje in padec kakovosti življenja. Da pa so lahko razlog za nove izzive, dokazuje življenjska zgodba člana Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Maribor, Boruta Sotlarja, ki se mu je leta 2011 življenje čez noč postavilo na glavo.

Vprašanje: »Kaj tako usodnega se vam je takrat zgodilo?«

Odgovor: »V septembru 2011, pri starosti 56 let, sta me žena in sin urgentno odpeljala v bolnico, kjer so mi v Mariboru najprej odkrili tumor na pljučih, kasneje v Ljubljani pa še tumor v glavi in me dvakrat operirali. Po prvi operaciji glave se mi je vid malo poslabšal, ko so me maja 2012 ponovno dali na operacijsko mizo, sem na levo oko popolnoma oslepel, na desnem pa je ostalo približno 20 % vida, ki je do konca iztekajočega se leta naglo padal in se zmanjšal na en sam procent.«

Vprašanje: »Pri omembi besede rak še vedno večina ljudi pomisli na smrt ali vsaj na dolgotrajno trpljenje. Vas je bilo strah, ste takrat morda začeli razmišljati o minljivosti življenja?«

Odgovor: »Od prvega trenutka, ko sem izvedel za diagnozo, sem verjel, da bom preživel. Tudi ženo sem tolažil: »Nič se ne boj, jaz ne bom umrl.« Že v bolnici sem imel toliko energije, da sem čez dan naredil vsaj 100 počepov. Ko me je nekega dne pri telovadbi zalotila zdravnica, me je najprej samo opazovala in mi potem rekla: »Ni čudno, da tako okrevate.« Je pa res, da ima človek v bolnici veliko časa in o marsičem razmišlja, a nikoli nisem pomislil, da bi bil to moj konec. Ob prihodu domov sem si rekel, da so zdaj zdravniki naredili svoje, kaj in kako bo vnaprej pa je na meni.«

Vprašanje: »Kot monterju vodovodnih naprav vam je bil dober vid osnova za opravljanje dela. Kako ste sprejeli dejstvo, da se vam je vid poslabšal in da so se predmeti začeli pogrezati v meglo?«

Odgovor: »Takoj po operaciji glave me je zdravnica opozorila, da se bo zaradi razširjenosti tumorja sigurno še kaj zgodilo in me tako že pripravila na morebitne posledice. Seveda se na začetku ni vedelo, kakšne bodo. Kaj sem pravzaprav hotel, sprijaznil sem se z izgubo vida in s tem zdaj živim.«

Vprašanje: »Čisto tako preprosto pa verjetno le ni bilo. Kdo vam je takrat prvi povedal, kaj in kako?«

Odgovor: »Takoj, ko se mi je začel slabšati vid, sem odšel na mariborsko društvo slepih in jih prosil za belo palico. In tudi sam sem se naučil hoditi z njo. Tajnica in

predsednica društva sta mi dali veliko uporabnih napotkov in te sem prenašal na moje domače. Že na začetku sem doma vsem povedal, da morajo biti stvari na svojem mestu, kjer jih jaz pustim, tam morajo ostati. Zato verjetno v družini in okolici ni bilo kakšnih strahov, kako bodo živeli s slepim človekom.«

Vprašanje: »V tem času pa ste našli izziv za neko novo aktivnost. Nam lahko razkrijete, za kaj gre in od kod zamisel?«

Odgovor: »Ko sem prišel iz bolnice, nisem bil ravno pri denarju. Približeval se je vnukov tretji rojstni dan in v delavnici sem razmišljal, kaj bi mu podaril. Prišel sem na idejo ter mu naredil stolček. Ko sem videl veselje v vnukovih očeh in se ob tem spomnil, kako me je v bolnici stisnilo pri srcu, ko sem gledal otroke, ki so jih mame vozile na obsevanje, je padla odločitev. Sam sebi sem predpisal terapijo in si zapovedal: »Ne, Borut ti ne boš stal križem rok, izdeloval boš uporabne predmete in jih podarjal otrokom!«

Vprašanje: »Je socialni čut v vas bil že od prej?«

Odgovor: »Tudi kot obrtniku mi nikoli ni bilo problem kaj narediti zastonj. Celo sam sem plačal material, če sem videl, da ljudje res nimajo denarja. Tukaj pod Pohorjem, kjer živim, je bila med hribovci kar velika revščina.«

Vprašanje: »Kateri izdelki prihajajo iz vaših rok?«

Odgovor: »To so stolčki in mizice, narejeni iz lesa. Prej, ko sem še malo videl, sem jih tudi pobarval, ali so to naredili otroci sami. V zadnjem času pa je čedalje bolj zaželeno, da dišijo po naravnem lesu. Navadno podarim v kompletu 12 stolčkov in 3 – 4 mizice.«

Vprašanje: »Poleg že omenjenih izdelkov imate tudi nekaj lastnih inovacij?«

Odgovor: »Ja, moji izumi so tri terapevtske igrače. Prva je terapevtski čolniček za urjenje spretnosti v motoriki. Dolg je 70 in širok 11 cm, na nerjaveči žici je obešenih 12 različnih likov, ki jih mora otrok z rokama prenašati z ene na drugo stran. Na koncu žice pa je kocka z dvanajstimi luknjami, ki jih mora otrok zadeti, da lahko vanje pospravi barvice. S to igračo imam uspeh v sorodstvu.

Druga igrača je tobogan za slepe, slabovidne, gluhe in naglušne otroke. Na steber je pripetih osem rahlo nagnjenih predalov, po katerih otrok vodi žogico; za gluhe je tenis žogica, za slepe pa zvoneča. Vsi robovi predalov so zaključeni, tako da ne more priti do kakršnekoli poškodbe. Mesec dni potem, ko sem tak tobogan dal fantku – avtistu, mi je njegov očka povedal, da ga je deček, ki prej ni govoril, prijel za roko in rekel: »Oči, greva,« ter ga peljal do tobogana.

V marcu letos, ko sem dal donacijo v Zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, sem zraven stolčkov in mizic naredil še lesen labirint za slepe. Otrok po njem potuje z lesenim krogcem in mora s tipom najti pravo pot, da ga lahko pripelje skozenj.

Za otroke s cerebralno paralizo v Mariboru sem naredil tudi dve terapevtski postelji. Ni pa rečeno, da ne bom prišel še do kakšne ideje, navadno so mi sami otroci pokazatelji zanje.«

Vprašanje: »Komu ste že donirali svoje izdelke?«

Odgovor: »Ko se je na začetku stolčkov in mizic nabralo toliko, da jih nisem imel več kam postaviti, sem jih začel deliti po vasi. Kasneje sem prišel na idejo, da bi jih podarjal vrtcem in različnim zavodom s predšolskimi otroki. Vsi izdelki so namreč namenjeni tej starostni skupini. Začel sem z Zavodom za otroke z Downovim sindromom v Koštaboni, nadaljeval z zavodom v Dornavi, Zavodom za gluhe in naglušne, Zavodom za slepo in slabovidno mladino ter še z mnogimi drugimi. Svoje izdelke sem do zdaj podaril v 19 vrtcev in drugih ustanov.«

Vprašanje: »Vaše donatorstvo je res nekaj posebnega. Bi lahko rekli, da ima več faz?«

Odgovor: »Posebnost je v tem, da nobenega materiala ne kupujem, vse od lesa, vijakov, barv, brusilnega papirja... dobim podarjeno od svojih bivših strank. Jaz vse to nadgradim z delom, idejo in voljo. Ti ostanki materialov bi sicer končali na odpadu, tako da je zraven še ekološki učinek. Ljudje zelo radi donirajo, ko jim razložim, v kakšen namen bom podarjeno uporabil.«

Vprašanje: »Pri vseh vaših izdelkih je potrebna precejšnja natančnost. Na kak način potem preverite, kdaj je izdelek dokončno obdelan?«

Odgovor: »Vsak izdelek, preden ga oddam naprej, sam dobro pretipam. Če bi že bila kje kakšna trska, potem bi se meni zapičila v prst. Če pa je potrebno, tudi koga prosim za pomoč.«

Vprašanje: »Kakšne prilagoditve ste naredili v delavnici in kako poskrbite za lastno varnost?«

Odgovor: »V delavnici sem si čisto vse prilagodil, najprej sem seveda naredil red, da točno vem, kje imam kaj. Vijake imam ločene v škatlah po dolžini, meter je brajev. Vso delo je ročno razen uporabe žage. Ta je varnostno tako prilagojena, da ne steče, dokler nista obe roki na njej.«

Vprašanje: »Poleg dela v delavnici vaš dan zapolnjuje še šport. Vas je spremljal že pred izgubo vida?«

Odgovor: »Športni duh je v meni že vse od mladosti, ko sem bil najprej aktiven nogometaš pri nekdanjem mariborskem klubu Branik. Po težavah s koleno sem predsedal na kolo ter nekaj let aktivno kolesaril. Takoj po izgubi vida sem se vključil na treninge steznega kegljanja in igranje pikada na mariborskem društvu. V Selnici ob Dravi, kjer živim, imamo tako imenovano jabolčno pot, ki meri 4,5 km v eno smer in jo sam z belo palico prehodim skoraj vsak dan v obe smeri.«

Vprašanje: »Čisto za konec pogovora še zaupajte našim bralcem, kako učinkuje terapija, ki ste si jo predpisali?«

Odgovor: »Tako dobro, da sem jaz srečen in zadovoljen človek. Vso to početje je zame duševna hrana. Občutek, da s tem še komu pomagam, je samo dodana vrednost. Veselja otrok in zadovoljstva vzgojiteljic ob predaji donacije se nikakor ne da opisati z besedami, to lahko človek le čuti.«

[Na vrh](#)

